

SLOVENSKÁ POĽNOHOSPODÁRSKA UNIVERZITA V NITRE

FAKULTA EKONOMIKY A MANAŽMENTU

DIPLOMOVÁ PRÁCA

2008

Martin Knapík

SLOVENSKÁ POĽNOHOSPODÁRSKA UNIVERZITA

V NITRE

Rektor: prof. Ing. Mikuláš Látečka, PhD.

FAKULTA EKONOMIKY A MANAŽMENTU

Dekan: Dr. h. c. prof. Ing. Peter Bielik, PhD.

**Hospodárska súťaž v podmienkach SR a Spojeného kráľovstva
Veľkej Británie a Severného Írska
Diplomová práca**

Katedra manažmentu

Vedúci katedry: doc. Ing. Ján Murgaš, CSc.

Vedúca práce: JUDr. Mária Dobišová

Nitra 2008

Martin Knapík

Summary

Competition is one of the essential and necessary elements of economic system. Competition forces individual undertakings to behave more effectively, to adapt to constant changes in the market, to innovate their products and particular production processes. Through this pressure the competition significantly contributes to the improvement of the overall dynamics and to the improvement of development of the individual branches of industry and also to the lower prices and higher quality of products and services for consumers.

Also in market economy there are lot of possibilities and opportunities to restrict competition, what has significant negative impact to the community. It is necessary to protect market against activities and conducts, which might lead to competition restriction in order to prevent the mentioned status, or in the worse situation to disclose and punish these activities and conducts, when they have already occurred.

High-quality competition rules, which give business entities the possibility of being successful or unsuccessful on the market according to their competitive abilities, will allow a mean-ingful reaction to market failures and imperfec tions. Competition rules are primarily aimed at reducing the establishment of cartels on the market, preventing unfair business practices of dominant companies, and limiting the acquisition of inappropriate market power.

The primary goal of this work is examination , analysis and sumarization of the competition in the Slovak Republics` conditions and its comparism with conditions of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland. The emphasis is stressed on macroeconomic point of view.

Key words : Abuse of a dominant position, Agreements restricting competition, Anticompetitive practices, Antimonopoly office, Competition; Merger, Monopoly, Oligopoly

Kľúčové slová : Zneužívanie dominantného postavenia, dohody obmedzujúce súťaž, protisúťažné praktiky, Protimonopolný úrad, hospodárska súťaž, koncentrácia, monopol, oligopol

ČESTNÉ VYHLÁSENIE

Čestne vyhlasujem, že som diplomovú prácu vypracoval samostatne a že som uviedol všetku použitú literatúru súvisiacu so zameraním diplomovej práce.

Nitra

podpis autora

POĎAKOVANIE

Touto cestou vyslovujem poďakovanie pani JUDr. Márii Dobišovej za pomoc, odborné vedenie, cenné rady a pripomienky pri vypracovaní mojej diplomovej práce.

Nitra

podpis autora

Použité označenie

BT – British Telecommunications

CC – Competition Commision

CAT – Competition Appeal Tribunal

EHS – Európske hospodárske spoločenstvo

ES – Európske Spoločenstvo

ESHS – Európska sieť pre hospodársku súťaž

EÚ – Európska únia

NR SR – Národná rada Slovenskej Republiky

OFT – Office of Fair Trading

PMU – Protimonopolný úrad Slovenskej republiky

SK – Spojené kráľovstvo Veľkej Británie a Severného Írska SR- Slovenská republika

Z. z. – zbierka zákonov

Obsah

ÚVOD	8
1 PREHLAD O SÚČASNOM STAVE RIEŠENEJ PROBLEMATIKY	10
1.1 TEORETICKÉ VÝCHODISKA HOSPODÁRSKEJ SÚŤAŽE.....	10
1.2 NARUŠOVANIE HOSPODÁRSKEJ SÚŤAŽE	16
1.3 OCHRANA HOSPODÁRSKEJ SÚŤAŽE	23
2 CIEĽ PRÁCE.....	28
3 METODIKA PRÁCE.....	29
4 HOSPODÁRSKA SÚŤAŽ V PODMIENKACH SR A SPOJENÉHO KRÁĽOVSTVA VEĽKEJ BRITÁNIE A SEVERNÉHO ÍRSKA	30
4.1 HOSPODÁRSKA SÚŤAŽ V PODMIENKACH EÚ	30
4.1.1 <i>Politika na ochranu hospodárskej súťaže a subsidiarita.....</i>	<i>32</i>
4.1.2 <i>Systém ochrany hospodárskej súťaže</i>	<i>33</i>
4.1.3 <i>Článok 81 Zmluvy o ES (obmedzujúce dohody).....</i>	<i>35</i>
4.1.4 <i>Článok 82 Zmluvy o ES (Zneužívanie dominantného postavenia).....</i>	<i>37</i>
4.1.5 <i>Nariadenie Rady (ES) č. 1/2003.....</i>	<i>37</i>
4.1.6 <i>Monitorovanie štátnej pomoci.....</i>	<i>39</i>
4.1.7 <i>Európska sieť pre hospodársku súťaž.....</i>	<i>41</i>
4.2 HOSPODÁRSKA SÚŤAŽ V PODMIENKACH SR	42
4.2.1 <i>Zákon č. 136/2001 Z. z. o ochrane hospodárskej súťaže.....</i>	<i>43</i>
4.2.2 <i>Zneužívanie dominantného postavenia.....</i>	<i>44</i>
4.2.3 <i>Koncentrácie</i>	<i>46</i>
4.2.4 <i>Protimonopolný úrad Slovenskej republiky.....</i>	<i>48</i>
4.2.5 <i>Konkurenčné prostredie v SR.....</i>	<i>53</i>
4.3 HOSPODÁRSKA SÚŤAŽ V PODMIENKACH SPOJENÉHO KRÁĽOVSTVA VEĽKEJ BRITÁNIE A SEVERNÉHO ÍRSKA.....	59
4.3.1 <i>Competiton Act 1998.....</i>	<i>59</i>
4.3.2 <i>Enterprice Act 2002.....</i>	<i>60</i>
4.3.3 <i>Inštitucionálne zabezpečenie.....</i>	<i>61</i>
4.3.3.1 <i>Office of Fair Trading (Úrad pre spravodlivé obchodovanie).....</i>	<i>61</i>
4.3.3.2 <i>Competition Commision (Komisia pre hospodársku súťaž).....</i>	<i>63</i>
4.3.3.3 <i>Competition Appeal Tribunal (Odvolací súd pre hospodársku súťaž)</i>	<i>64</i>
4.3.3.4 <i>Ministerstvo hospodárstva.....</i>	<i>65</i>
5 ZÁVER	66
6 POUŽITÁ LITERATÚRA.....	68
7 PRÍLOHA.....	71

Úvod

Hospodársku súťaž možno vo všeobecnej rovine chápať ako súperenie dvoch alebo viacerých hospodárskych subjektov na tej istej strane trhových vzťahov (ponuky či dopytu) o dosiahnutie hospodárskeho výsledku. Tento hospodársky výsledok spočíva v uskutočnení výmeny výrobkov alebo služieb s tými istými potenciálnymi účastníkmi trhu, pri takom súperení, ktoré vzájomne ovplyvňuje hospodársku činnosť týchto subjektov a vytvára na strane druhých potenciálnych účastníkov trhových vzťahov objektívnu možnosť voľby medzi rôznymi súťažnými ponukami či dopytmi.

Mnohohrstevnosť pojmu súťaž umožňuje pristupovať k jeho chápaniu a definovaniu rôznym spôsobom. Ekonomická teória preto hovorí o súťaži v technickom zmysle v súvislosti s klasifikáciou trhových podmienok, respektíve v súvislosti s definíciou stavu trhu (dokonalá súťaž, nedokonalá súťaž, čistý monopol), v aktívnom zmysle ako o spôsoboch získavania zákazníkov zo strany jednotlivých firiem a napokon o súťaži ako o sociálnom procese, ktorý vyselektuje z trhu tie výrobky, ktoré nie sú pre svoju príliš vysokú cenu žiadané, tie výrobné postupy, ktoré sú vysoko nákladné a naopak sprostredkuje informáciu o tom, čo a v akom rozsahu je žiaduca vyrábať, ktoré výrobné postupy sú spojené s najnižšími nákladmi, aká je optimálna alokácia zdrojov a podobne. Súťaž teda podnecuje efektívnosť, umožňuje reagovať na nové a rastúce potreby ľudí - konzumentov, prispieva k znižovaniu cien a zvyšovaniu príjmov a vystupuje ako prostriedok difúzie moci a zodpovednosti. Súťaž tak plní veľmi dôležité sociálnoekonomické funkcie a pôsobí ako decentralizovaný samoregulátor trhu.

Hospodárska súťaž ako záruka efektívnosti a pozitívneho pôsobenia na vývoj konkurencieschopnosti a stability ekonomiky je neoddeliteľnou ekonomickou a právnou kategóriou trhového mechanizmu a vzhľadom na skutočnosť, že pôsobí ako prirodzený regulátor efektívneho správania sa podnikateľov a súčasne vedie k optimálnemu využívaniu zdrojov ekonomiky, jej miesto v ekonomike je nezastupiteľné.

Dôležitosť hospodárskej súťaže v rýchlo sa rozvíjajúcej, inovatívnej a globalizovanej ekonomike je značná. Vyhrotená konkurencia medzi firmami je zdrojom životnej sily silných a efektívnych trhov. Konkurencia napomáha spotrebiteľom uzavrieť výhodný obchod. Núti firmy neprestajne inovovať, vytvárať tlak na znižovanie nákladov a poskytuje motiváciu pre efektívne organizovanie produkcie. Hospodárska súťaž ako taká je hnacím motorom rastu produktivity ekonomiky a medzinárodnej konkurencieschopnosti.

Fungujúca a efektívna, hospodárska súťaž zahŕňa proces rivality medzi firmami snažiacimi sa o získanie zákazníka dosiahnutím čo možno najnižších nákladov a cien, vyvíjaním nových produktov a služieb alebo využitím osobitných silných stránok, schopností a iných výhod, tak aby sa priblížili potrebám zákazníka efektívnejšie ako konkurencia.

Konkurencia vo svojej podstate pôsobí proti súťaže. Povzbudzovaní súťažením, úspešní podnikatelia môžu dosiahnuť postavenie, v ktorom budú schopní zamedziť iným súťažiť a týmto celý proces súťaže zničiť. Alternatívou tomuto problému môže byť situácia, v ktorej je na trhu miesto len pre jeden subjekt. Snaha o regulovanie tohto subjektu by mohla mať za následok škody, ktoré by sa odrazili v celej ekonomike. Zákonná úprava hospodárskej súťaže nie je priamo snahou o ochranu spotrebiteľa alebo obchodných štandardov, hoci oba by mali z tejto ochrany profitovať.

Ochrana hospodárskej súťaže čiastočne mieri na ochranu zlyhania trhu a následným nákladom spojených s týmto zlyhaním na zavedenie takejto ochrany, čo je všeobecným makroekonomickým argumentom. Mikroekonomické argumenty sa opierajú o individuálne prípady zásahov alebo ochrany pozícií podnikov. Pokusy obísť ekonomickú stránku ochrany hospodárskej súťaže mali vždy za následok zle nastavenú legislatívu.

1 Prehľad o súčasnom stave riešenej problematiky

1.1 Teoretické východiska hospodárskej súťaže

Efektívna hospodárska súťaž, ako tvrdí **MADLEŇÁKOVÁ, L. (2007)**, predstavuje základ ekonomiky voľného trhu. Znižuje ceny, zvyšuje kvalitu, poskytuje spotrebiteľovi možnosť lepšieho výberu a umožňuje rozvoj technologických inovácií. Predstavuje súbor určitých pravidiel správania sa podnikateľov a štátu na trhu, ktorých dodržiavanie je predpokladom ďalšieho hospodárskeho rozvoja v prospech samotných spotrebiteľov i celej spoločnosti. Funguje efektívne, ak podnikatelia pôsobiaci na trhu môžu robiť svoje obchodné rozhodnutia samostatne. Ide o nástroj na riešenie trhových zlyhaní, ktoré vyplývajú z nedostatku konkurencie.

Každý účastník trhu, ktorý chce obstať v konkurencii, je na jednej strane nútený naplňať funkcie hospodárskej súťaže a tým prispievať k efektívnosti spoločnosti, na druhej strane si každý podnikateľ uvedomuje, že jedna z ciest ako eliminovať riziko neúspechu na trhu a poraziť svojich konkurentov je použiť stratégiu, ktorá narúša pravé konkurenčné prostredie a vedie k obmedzovaniu hospodárskej súťaže.

Podľa **SHUGHARTA, W.F. (1997)** možno hospodársku súťaž opísať ako stav, v ktorom súperiaci predávajúci určitého homogénneho produktu sú takí malí (v porovnaní s celkovou ponukou trhu), že nemajú žiadnu kontrolu nad trhovou cenou produktu. Takýto predávajúci preberajú trhovú cenu a snažia sa generovať output, ktorý maximalizuje ich vlastný zisk. Výsledkom je rovnováha, pri ktorej zákazníci obdržia produkt na najnižšej možnej úrovni nákladov a ceny.

Predpokladom ďalšieho hospodárskeho rozvoja, ako uvádza **HYŽOVÁ, J. (2004)**, je existencia efektívne fungujúcej hospodárskej súťaže ako súboru pravidiel správania podnikateľských subjektov na trhu. Hospodárska súťaž funguje efektívne, ak podnikateľské subjekty pôsobiace na trhu môžu robiť svoje obchodné rozhodnutia samostatne. Predpokladom efektívnej hospodárskej súťaže je preto vylúčenie akýchkoľvek kontaktov medzi konkurentmi s cieľom ovplyvniť správanie konkurenta. Rovnako je potrebné vylúčiť, aby podnikatelia prezrádzali vlastné podnikateľské zámery konkurentom.

TOKÁROVÁ, M. (2001) píše, že podstata súťaže spočíva predovšetkým v tom, že samostatné, navzájom nezávislé podniky sa snažia vyhrať nad svojimi protivníkmi, a to najmä lepšími výkonmi, a tým získať väčší podiel na trhu. Súťaž vyžaduje, aby všetci mali rovnakú voľnosť rozhodovania, t.j. spotrebiteľ pre svoje rozhodovanie o kúpe, podnikateľ pre svoje výrobné, predajné, investičné rozhodovanie. Súťaž je účinným regulátorom, ktorý minimalizuje a nakoniec vyrovnáva nesprávne rozhodnutia na strane ponuky a dopytu, ku ktorým v hospodárskej praxi nutne dochádza.

Hlavné ekonomické funkcie súťaže sú:

- regulačná, keď pri účinnej súťaži trhovú mechanizmus zabezpečuje, aby výrobné zdroje (práca, pôda, kapitál) smerovali tam, kde sú potrebné, pretože ich spotrebiteľia požadujú,
- rozdeľovacia, keď súťažným trhom uznaný výkon je meradlom pre rozdelenie dôchodkov a pre zisk podnikov
- stimulačná, keď v podmienkach súťaže sa podnik snaží o dosiahnutie konkurenčných výhod, čo v konečnom dôsledku vedie k technickému pokroku.

Cieľom politiky súťaže je zabezpečiť princípy súťaže. To si vyžaduje, aby štát vytváral a kultivoval súťažný poriadok. Hospodárska súťaž totiž nefunguje sama od seba. Štát musí do nej zasahovať a jeho úloha spočíva v tom, že musí zabezpečiť všetkým podnikateľským subjektom právo zúčastniť sa na hospodárskej súťaži a vytvoriť určité pravidlá hospodárskej súťaže, pretože ak je ponechaná sama na seba, vedie k monopolizácii a v konečnom dôsledku k stavu, aký sme poznali u nás aký sa vyskytuje ešte aj dnes. Preto štát musí dôsledne prostredníctvom určených pravidiel hry hospodársku súťaž a jej rozvoj chrániť. Pritom v našich podmienkach je dôležité chrániť najmä faktory smerujúce k rozvoju hospodárskej súťaže.

LANE, R. (2000) popisuje hospodársku súťaž ako boj firiem o dosiahnutie čo najlepšej pozície pred ostatnými firmami na trhu. Právo týkajúce sa hospodárskej súťaže je o vytváraní pravidiel obmedzujúcich slobodu, ktorou by túto pozíciu mohli dosiahnuť. Podľa liberálnych ekonomických postojov je to voľný trh, ktorý dokáže najlepšie prerozdeľovať úžitky ekonomických aktivít, čo je samo o sebe protirečením - prečo by mal voľný trh vyžadovať reguláciu za účelom spraviť ho voľným.

Podľa neoklasických teórií systém otvorenej hospodárskej súťaže v rámci voľného trhu maximalizuje zákazníkov blahobyt. Tento blahobyt by nemal byť zamieňaný s prospechom alebo ochranou spotrebiteľa ako by mohol pojem pripomínať.

Trh je nástrojom alokovania. Pre liberálnych ekonómov je to slobodná voľba účastníkov trhu, predpokladom toho že budú konať vo svoj prospech a nie v prospech verejného záujmu, čo vedie k optimalizácii celkového bohatstva. Obyčajne maximalizuje efektívnosť v 2 smeroch: alokácii zdrojov a znižovaní celkových nákladov výroby, produktov alebo služieb. Taktiež je katalyzátorom inovácie, prudkého prispôsobovania sa technickému pokroku, zmien a selekciám v spotrebiteľských preferenciách.

ZEMPLINEROVÁ, A. (2003) konštatuje, že aktívna antimonopolná politika bola uskutočňovaná už najstaršími štátnymi útvarmi a obchodnými civilizáciami. Zárodok antimonopolných zákonov sa dajú vystopovať už u starovekých obchodných civilizáciách Číny, Babylonu a Indie. Tieto zákony zakazovali zlučovanie a spolčovanie obchodníkov. Naopak pre stredovek bolo charakteristické vytváranie a podpora monopolov cestou udeľovania privilégii a výlučných práv. Také obdobie centrálného plánovania znamenalo zámernú monopolizáciu a monopol bol povýšený na základy princíp fungovania ekonomiky - konkurencia bola likvidovaná.

V súčasnosti má antimonopolné zákony väčšina moderných štátov. Najdlhšiu históriu antimonopolného zákonodarstva má USA a antimonopolné zákony sú v USA veľmi obávané. Tvrdý výkon antimonopolných zákonov je považovaný za jednu z príčin tvrdej konkurencie, a tým i efektívnosti americkej ekonomiky. V Európskej únii sa antimonopolná politika stáva jednou z kľúčových politík v posledných rokoch.

Teória hospodárskej súťaže poskytuje veľký počet vzájomne si konkurujúcich hypotéz a vyvinutých uplatnením jednotlivých ekonomických teórií a prístupov.

Podľa **FURSA, M. (2006)**, vychádza koncepcia slobodnej súťaže klasického liberalizmu z toho, že jednotlivec vo väčšine situácií sleduje hlavne svoje osobné záujmy a dosiahnutie svojich vlastných cieľov. Neviditeľná ruka, ktorú Adam Smith identifikoval v roku 1776 zaručuje vo väčšine situácií ekonomikám trhu, že prostredníctvom vlastných nástrojov vyprodukurujú väčší úžitok ako keby boli uskutočňované zásahy do trhu. A ako dopĺňa **KASAN, J. (1994)**, slobodná súťaž je potom nástrojom kontroly hospodárskej moci a nie je teda potrebné použiť štátnu moc. Štát má len právne zaistiť systém slobody, ktorý zabezpečí trvalú platnosť neobmedzenej súťaže. Tomuto názoru zodpovedá „laissez

faire“. Monopol je tu dôsledkom štátnych aktivít a odporúčanou situáciou na trhu je oligopol.

Koncepcia dokonalej konkurencie Freiburskej školy (napr. F. Bohm, W. Eucken), je ako ju opisuje **HOLMAN, R. (1999)**, založená na nemeckej variante neoliberalizmu nazývanom tiež ordoliberalizmus. Podľa nej má byť priestor pre pôsobenie slobodnej hry čo najväčší, ale musí tu existovať inštitucionálna štruktúra, ktorá zabezpečuje, že hospodárske procesy prebiehajú organizovane. Štát má byť teda podľa ordoliberalov silný, hlavne v pôsobení proti snahe dosiahnuť monopolné postavenie alebo tvorbe dohôd medzi podnikateľmi. Dokonalá konkurencia musí byť ustanovená pokiaľ je to možné všade. K jej uskutočneniu má napomáhať napríklad rozbíjanie príliš silných podnikov, či zákaz kartelov.

Ako píše **DEDIČ, J. a ŠVARC, Z. , (1994)** koncepcia optimálnej intenzity súťaže (napr. E. Katzenbach) považuje dokonalú konkurenciu za tak extrémny prípad, že nie je funkčná. Cieľom má byť naproti tomu vytvorenie optimálnej intenzity súťaže s presne definovanými požiadavkami (napr. rýchly technologický pokrok). Doporučovaným ideálnym modelom je široký oligopol s miernou diferenciou produktu, pretože jeho zásadný nedostatok – kartelizácia – nemá dlhé trvanie a skoro sa rozpadá. Štát k dosiahnutiu a udržaniu tohto ideálneho stavu môže použiť i rozbíjanie príliš úzkeho oligopolu či podporu homogenizácie príliš diferencovaných produktov.

Neoklasická koncepcia slobodnej súťaže bola pôvodne rozvinutá ako kritika koncepcií dokonalej a optimálnej súťaže. Podľa nej úplná sloboda trhového jednanja sama o sebe zaisťuje ekonomickú efektívnosť. Jednotlivý trh nejde izolovať od ostatných trhov, vytrhnúť ho z celého systému, takže zábrany vstupu na tento trh chápe ako bezvýznamné – non separabilis. Rola práva tak spočíva len v systéme zákazov – per se, t.j. zákazov určitých deformácií súťaže ako takých, bez skúmania ďalších aspektov (napr. zákaz dominantného postavenia presahujúceho určitú hranicu bez ohľadu na efektívnosť tohto usporiadania, či zneužívania postavenia dominantným podnikom). Antimonopolným úradom nemajú byť vydávané pozitívne formulované príkazy, aktívna ingerencia štátu do trhových vzťahov má byť potlačená. Ide teda o navrhnutie systému pravidiel obsahujúceho výlučne zákazy a zároveň rešpektujúci požiadavku maximálnej slobody súťaže.

ZEMPLINEROVÁ, A. (1991) rozoberá koncepcia účinnej súťaže Harvardskej školy (napr. E.S. Mason, J.M. Clark), ktorá spočíva v skúmaní, nakoľko je trhovú súťaž v danom prípade funkčná, t.j. účinná. Dá sa tu nájsť istá príbuznosť s Katzenbachovou teóriou. Trhové výsledky sú podľa tohto prístupu dané trhovým správaním a trhovou štruktúrou. V Harvardskej škole možno rozoznať dva smery: štrukturalisti (napr. J.S. Bain), ktorí neprikladajú trhovému správaniu žiaden zvláštny význam, a behavioristi (napr. F.M. Scherer), ktorí hovoria o opaku. Proti trhovej moci sa má bojovať kvôli neefektívnosti vstupu i výstupu monopolu, katrelizácii a selekcii (napr. cenová diskriminácia) a kvôli existencii nákladov monopolného boja (napr. náklady reklamy). Harvardská škola vyvodzuje hypotézu, že ziskovosť rastie s trhovou mocou (koncentráciou výroby). Vychádza teda z existencie kauzálneho stavu medzi štruktúrou (počet a veľkosť subjektu na trhu a pod.), správaním (ak ide o nezávislé či koluzívne) a výsledkom (čiže pôsobením firiem na ekonomický blahobyť, na alokačnú a výrobnú efektívnosť).

Koncepcia prežitia, Chicagskej školy (napr. M. Friedman), ktorou sa zaoberá **ARMENTANO, D. (2000)**, vychádza z neorakúskej školy (napr. L. von Mises, F.A. von Hayek) a je možné nájsť istú podobnosť s koncepciou neoklasickej súťaže. Pre neorakúsku školu je typické procesné myslenie, ktoré stavia na základoch evolúcie a má dlhodobú časovú perspektívu. Akcentuje teda stav neistoty a neustále sa meniacej nerovnováhy. Pre dosiahnutie pareto-optimálnej (tj. efektívnej na vstupe i výstupe) výroby podľa nej postačuje čo možno najširšie oslobodenie od zasahovania štátu. Trhové procesy k nej majú viesť automaticky. Antitrustových aktivít má postačovať len malé (viac-menej preventívne a korigujúce) množstvo.

Celé učenie bolo najprv formulované ako kritika Harvardskej školy a jej hypotézy štruktúra-správanie-výsledok, ktorú považuje za neopodstatnenú. Obe teórie sa zásadne líšia napr. v pojatí príčin trhovej sily: Chicagská škola hovorí o výsledku lepšej efektívnosti, Harvardská o zneužití postavenia na trhu. Rozdiely medzi neorakúskou školou a Chicagskou sú malé, ide o napr. zrušenie ochrany hospodárskej súťaže presadzované Rakúšanmi oproti pravidlu rozumnosti (to porovnáva možné spoločenské výnosy a náklady). Chicagská škola považuje protimonopolnú politiku za zbytočnú z tých dôvodov, že ochraňuje neefektívne firmy, diskriminuje zvýšenie cien (v snahe vyhnúť sa žalobám) a narušuje konkurenciu obmedzením fúzií. Produktová diferenciacia sa berie ako dôsledok prejavovaných spotrebiteľských preferencií a ako jediný objektívny ex post test správnosti podnikateľských rozhodnutí je uznaný len samotný trhovú proces (u štátu nie je

možné predpokladať rozumný spôsob náhrady). Trh nie je hodnotený podľa svojej štruktúry či správania na ňom, ale podľa alokačnej efektívnosti. I v prípade, že je monopol efektívny a zamedzí tak vstup nových podnikov, nie je to odôvodnenie štátneho zásahu.

Podľa **KASANA, J. (1994)**, je možné hlavné zameranie Chicagskej školy zhrnúť takto: politika hospodárskej súťaže by nemala za každú cenu usilovať o dokonalú konkurenciu, štátom udeľované monopoly musia byť čo najviac vylúčené, súkromné dohody o cenách musia zostať zakázané, monopolizácia výrobných faktorov je nežiaduca a musí sa proti nej bojovať, obmedzenie prístupu na trh môže byť spravidla považované za bezvýznamné, pri tvorbe právnych noriem musia byť uvažované náklady na ich presadzovanie a ak je to možné, musia byť uplatnené zákony per se a vylúčené škodlivé súdne spory a tým ušetrené informačné a správne náklady. A ako dodáva **FRIEDMAN, M. (1993)**, menšie zlo je potom súkromný nekontrolovateľný monopol oproti oveľa škodlivejšej štátnej kontrole či dokonca štátnemu podniku.

Uvedené prístupy k politike ochrany hospodárskej súťaže nie sú vyčerpávajúce, ostatné koncepcie avšak často obsahujú vyššie uvedené prvky. Ako píše **HOLMAN, R. (1999)** ide napr. o koncepciu J.K. Galbraitha. Podľa nej by mal byť daný hospodárstvu voľný priebeh, pretože pozícia moci nemá dlhé trvanie, pretože na ktorejkoľvek strane trhu sú automaticky vytvárané koalície, ktoré pôvodnú moc neutralizujú. **SOJKA, M. (2000)** dopĺňa, že štát by tak mal pomocou takého utváranie protimoci (v podobe kartelov a fúzií) organizovať. **GALBRAITH, J.K. (1983)** vo svojom diele obviňuje americký senát z naklonenosti ku skupine bohatých vlastníkov. Koncentrácia moci dala podľa nej trustom možnosť kúpiť si zákonodarcov a verejných činiteľov, aby získali podporu štátnej moci. Vláadne potom tzv. technoštruktúra.

Na záver subkapitoly niekoľko názorových téz klasikov liberalizmu. Podľa J.S. Milla ako uvádza **KASAN, J. (1994)** má štát právo zasahovať vtedy, ak sa rozhodovanie a voľba spotrebiteľov deformuje nedostatkom informácií, keď nemôžu byť kolektívne statky dopytované individuálne, keď sa jedná o základné otázky sociálneho zabezpečenia alebo sú v súkromnej sfére ohrozované prirodzene spravodlivé záujmy. Zároveň tiež uznáva nutnosť dohľadu nad prírodnými monopolmi.

L. von MISES, (1998) hovorí, že monopolné ceny je možné trvalo požadovať – ak nie sú umožňované štátnymi zásahmi – len na základe disponovania surovinami a prírodnými silami. Osamotený spracovateľský monopol dosahujúci vyššie zisky než

obvyklé by totiž podnietil zakladanie konkurenčných podnikov, ktorých konkurencia by zlomila monopol, načo by sa ceny a zisky opäť vrátili na obyčajnú mieru. Monopolista podľa nej neovláda trh a nie je ani schopný diktovať ceny. O ovládnutí trhu a cenovom diktáte sa dá hovoriť len vtedy, ak výrobok, o ktorý ide, v najpravejšom a najprísnejšom slova zmysle existenčne nepostrádateľný a nenahraditeľný nijakou náhradou. Tento predpoklad nie je podľa Misesa daný u žiadneho výrobku. **KIRZNER, I. (2000)** celkovo kladie dôraz na dynamickú povahu trhového procesu poháňaného podnikateľskou vidinou dosiahnutia budúcich ziskov v radikálne neistom svete.

Aj podľa **F.A. von HAYEKA (1994)** je trh procesom nepretržitých zmien, nie stavom klúdu. Výsledky trebárs i nedokonalkej konkurencie podľa nej môžu lepšie v porovnaní s akýmkoľvek stavom, ktorý môže privodiť centrálné riadenie. Ak je monopol výsledkom jeho vynikajúcich schopností alebo toho, že má nejaký výrobný faktor jedinečne vhodný pre príslušný produkt, sotva by bolo spravodlivé nútiť ho, aby jeho ceny pokrývali iba hraničné náklady. Hlavné je podľa F.A. von Hayeka to, že nie monopol ako taký, ale iba zabraňovanie konkurencie je škodlivé. Najnebezpečnejšia je možnosť diskriminovať konkrétne subjekty a prinútiť ich tak k správaniu, ktoré monopolistovi vyhovuje. To by malo byť jednoznačne zakázané. Lepšie než urobiť z toho trestný čin je podľa **JEŽKA, T. (2001)** to, aby toto jednanie bolo základom nároku na odškodnenie. Je dôležitejšie, aby vláda monopolu nenapomáhala, ale aby proti monopolu bojovala. Správnym prístupom je podľa Hayeka prehlásenie každej obmedzujúcej dohody za neplatnú a právne nevymáhateľnú (lepšie než pokuta za kartelizáciu s výnimkami).

1.2 Narušovanie hospodárskej súťaže

Podľa **KANTORA, J. (2007)**, hlavným cieľom firiem v dokonale konkurenčnom trhu je dosiahnuť čo najvyšší zisk, kým hlavným cieľom spotrebiteľov čo najvyšší úžitok. Môžeme povedať, že výrobné firmy vplyvom veľkej konkurencie a zavádzaním vysokoefektívnych postupov, svoje produkty vyrábajú pri minimálnych nákladoch a následne u svojich výrobkov dosahujú optimálne trhové ceny. Dochádza k stavu, že tento typ konkurenčného prostredia, i keď je skôr teoretický, umožňuje firme na trhu dokonalej konkurencie realizovať predaj za minimálne ceny, výrobu v maximálnych objemoch a dosahovať maximálny možný zisk. Dokonale konkurenčný trh je trhom, na ktorom pôsobí veľa malých výrobcov a spotrebiteľov, pričom výrobcovia dodávajú na trh homogénne, ničím sa nelíšiace výrobky. Nie sú schopní ovplyvňovať celkovú ponuku a cenu. Je možný

vstup a výstup subjektov z odvetvia do odvetvia, z jednej výroby do inej a o situácii na trhu sú dokonale informovaní. Jedinou metódou konkurenčného boja, ako pri rovnakej cene zvýšiť zisk, je zníženie výrobných nákladov.

Základným problémom modelu dokonalej konkurencie je podľa **ŠTEFUNKA, M. (2005)**, že vychádza z nerealistických predpokladov. Na trhoch zvyčajne nepôsobí veľké množstvo subjektov, pričom pre niektoré trhy je nízky počet účastníkov špecifický. Činnosť aktérov na trhu nie je nezávislá a často je dokonca priamo koordinovaná (rôzne asociácie výrobcov či komory). Produkty v reálnom svete nie sú homogénne a dokonalo zameniteľné, keďže hodnotenie toho istého produktu je čisto subjektívne a často sa mení aj u toho istého človeka v čase. Ľudia sa nerozhodujú len na základe konkrétnych vlastností daného produktu, ale aj na základe iných faktorov, ako je napríklad značka alebo miesto nákupu. Práve snaha podnikateľov o diferenciáciu produktu a jeho odlíšenie od ostatných na trhu existujúcich tovarov a služieb tvorí podstatu konkurencie. Splnením podmienky modelu dokonalej konkurencie by tak došlo k odstráneniu podstaty konkurencie. V reálnom svete subjekty na trhu ovplyvňujú svojim správaním trhovú cenu a kupujúci nedopytujú pri rovnakej cene nekonečné množstvo produktov. Rovnako nerealistický je predpoklad o dokonalej informovanosti subjektov na trhu. Stav dokonalej informovanosti je z hľadiska vzácnosti zdrojov nielen nedosiahnuteľný, ale aj z princípu nerealizovateľný. Prirodzenou charakteristikou ľudskej osobnosti je premenlivosť názorov a hodnôt v čase a zároveň neustále dochádza k zmenám v externých podmienkach, čo vedie k trvalej neistote o budúcnosti.

Medzi príčiny vzniku nedokonalej konkurencie patria podľa **SERENČÉŠA, R. (2006)** rozdielne nákladové podmienky a s nimi súvisiace úspory z rozsahu výroby; vyspelá technológia, ktorá umožňuje výrobu vo veľkom množstve, čo prináša úspory, znižuje priemerné, hraničné náklady a ceny; bariéry konkurencie brániace rozvinutiu konkurencie medzi firmami, ktoré môžu byť zákonné (patenty, clá, kvóty, štátna regulácia) alebo ekonomické (diferenciácia produktu); tajné dohody (kolúzie), pri ktorých veľké firmy v odvetví môžu medzi sebou uzavrieť dohodu, ktorou sa určia ceny, rozdelia trhy a eliminujú konkurenčné opatrenia. Kombináciou týchto zdrojov môžu vzniknúť rôzne prípady nedokonalej konkurencie, na strane ponuky sú to monopol, duopol a oligopol, na strane dopytu monopson, duopson a oligopson. Medzi ďalšie formy patria ich deriváty ako napr. koluzívny oligopol (dohoda o monopolnej cene a množstve, maximalizácia svojho

spoločného zisku), oligopol s dominantnou firmou (dohoda o cenách dominantnej firmy a menších firiem v odvetví, zvýšenie cien dominantnej firmy spôsobí zvýšenie trhového podielu menších firiem), kartelová dohoda (dohoda firiem, ktorá vedie k určitému obmedzeniu alebo zrušeniu samostatnosti v ich rozhodovaní s cieľom dosiahnuť určité výhody na úkor ostatných účastníkov trhu), syndikát (združenie monopolných firiem, ktoré si ponechávajú výrobnú samostatnosť, ceny a výrobné kvóty eviduje syndikátové odbytové stredisko), trust (monopolné združenie, v ktorom zúčastnené firmy strácajú obchodnú, aj výrobnú samostatnosť. Firmy sú akcionármi jednej veľkej firmy, ktorá je riadená jednotným riaditeľstvom, ktoré volia akcionári), koncern (firmy, ktoré ho tvoria sú formálne samostatné, ale fakticky sú podriadené hlavnej spoločnosti, ktorá drží ich kontrolné balíky akcií).

Slovo monopol môžeme, ako tvrdí **HINDLS, R. (2003)**, preložiť ako monos – jediný a polein – predávať. Týmto prekladom sa dostaneme k základnému vymedzeniu – jediný predávajúci na trhu. Monopol je situácia, keď určitý tovar, ktorý nemá blízke substitúty, dodáva na trh jediný predávajúci. Monopol môžeme chápať staticky ako trhovú štruktúru alebo dynamicky ako prechodný výsledok inovácie, ktorá do toho času nebola napodobnená. Podľa ekonomickej teórie sa monopol dlhodobo udrží na trhu len pri neexistencii konkurencie na trhu, teda v prípade, že existujú bariéry pre vstup na trh.

FRIEDMAN, M. (1993) konštatuje, že monopol môže existovať v prípade, keď má konkrétny jednotlivец alebo podnik takú dostatočnú kontrolu nad konkrétnym výrobkom alebo službou, aby v podstatnej miere určoval podmienky, za ktorých k ním majú mať ostatní prístup. Pre slobodnú spoločnosť predstavuje monopol dva druhy problémov. Po prvé, existencia monopolu znamená obmedzenie dobrovoľnej zmeny v dôsledku obmedzenia alternatív, ktoré má jednotlivец k dispozícii. Po druhé, existencia monopolu otvára problém spoločenskej zodpovednosti (okrem svojich osobných cieľov by mal monopolista podporovať aj spoločensky žiaduce ciele).

Na čistom monopolnom trhu má, ako vysvetľuje **KASAN, J. (1994)**, dopytová krivka všeobecný tvar (tvar klesajúcej krivky zľava doprava). Monopol postupne určuje cenu a množstvo tak, aby dosiahol maximálny zisk. Rovnováha monopolu je určená prienikom jeho hraničných príjmov a nákladov, Pri tomto objeme produkcie je marginálna cena vyššia ako by bola za dokonalej konkurencie. Zbraňami konkurencie sú cenové

diskriminácie troch typov – podľa subjektov, ich skupiny, a podľa rozsahu dopytu.), záväzné a väzbové kontrakty, výhradné dohody s obchodníkmi, získavanie podielov konkurujúcich spoločností a prepojenie riadenia konkurujúcich podnikov. S uplatnením týchto zbraní potom súvisia výčitky proti monopolom: monopol usiluje o čo najvyššie ceny (zákazník nemá alternatívu) , obmedzuje ekonomické príležitosti (vedie ku zlej alokácii zdrojov), spôsobuje deformáciu v rozdeľovaní dôchodkov (koncentruje zisk) a nakoniec ohrozuje politickú slobodu.

Podľa **SAMUELSONA, P.A.** a **NORDHAUSA, W.D. (1995)**, vznikajú monopoly z konkurencie (kde najlepší súťažiaci zaujme výsadné postavenie, dlhšieho trvania sa však nedočká a tak sa snaží zaistiť si svoju pozíciu) a z regulácie (vo chvíli, keď sa štát domnieva, že je schopný regulovať cenu, množstvo či počet účastníkov lepšie ako trh). Náklady na vytvorenie a udržanie monopolu pomocou úplatkov, financovania politických kampaní alebo iných foriem ovplyvňovania štátnych autorít sú neproduktívne a predstavujú stratu. Štát používa k regulácii monopolu či k usmerňovaniu jeho činností tieto spôsoby: daňová politika, štátne vlastníctvo monopolu, antitrustové zákony a reguláciu monopolnej ceny.

SOJKA, M. (2000) dodáva, že aj na podporu monopolov existujú argumenty. Schumpeterovská hypotéza tvrdí, že monopoly sú motory dynamického rastu inovácií a technologických zmien v kapitalistickej ekonomike. Majú totiž silný stimul k investovaniu do výskumu a vývoja. Len veľké firmy si môžu dovoliť rozsiahle náklady na vývoj a marketing nových produktov, okrem toho malý výrobca pravdepodobne nestihne dostatočne využiť prospech z patentu.

BAŤO, R. (2006) píše, že moderná ekonómia chicagskej ekonomickej školy odmietla predstavu, že štruktúra určuje výsledky. Praktický život, empirické výskumy a teoretické analýzy podľa nich nepotvrdili fatalizmus, že konkurencia medzi malými podnikmi vedie k efektívnosti a vysoká trhová koncentrácia, dohody medzi firmami, úspory z rozsahu alebo produktová diferenciácia nevyhnutne vytvárajú bariéry. Chicagská škola presmerovala pozornosť ekonómov na jednu časť reťazca štruktúra – správanie – výsledok. A tým je potenciálne protikonkurenčné správanie firiem. Dominick Armentan uvádza osem dôvodov na zrušenie protimonopolných úradov :

- zákony chybne interpretujú podstatu konkurencie i monopolu. Konkurencia je otvorený trhový proces objavovania a prispôsobovania sa v podmienkach neistoty
- uplatňované zákony slúžia na ochranu neefektívnych firiem s vysokými nákladmi pred nižšími cenami a inováciami konkurentov
- zákony sa vyslovene snažia obmedziť cenovú súťaž v mene zachovania „konkurencie“, postihnuté firmy zvyšujú ceny, aby vyhovelí zákonu
- zákony obmedzujú fúzie, čím narušujú konkurenčný proces a môžu zabrániť vzniku efektívnejších firiem
- zákony sú forma štátnej regulácie, ktorá poškodzuje ekonomiku a môžu na to doplatiť inovatívne firmy
- uplatňovanie protimonopolných zákonov vychádza z chybného predpokladu, že regulátor môže získať informácie o spoločenskom prospechu, spoločenských nákladoch a efektívnosti
- zákony sú uplatňované arbitrárne, narušujú právo vlastníkov uzatvárať či neuzatvárať dobrovoľné dohody
- doterajší mierny pokrok v reforme protimonopolnej politiky je iba administratívny

VINCÚR, P. (2005) označuje oligopol ako „malú skupinu“. Charakteristickým znakom oligopolu je, že rozhodujúcu časť produkcie dodáva na trh niekoľko málo firiem. Rovnako ako v prípade monopolu, aj tu je vedúcou skupinou uplatňovaná výsada a pre jej udržanie sa vytvárajú bariéry vstupu do odvetvia. Prostredníctvom cenového mechanizmu sa výhoda premieňa na dodatočný zisk. Cena je výsledkom nátlaku vedúcej skupiny, ktorý sa realizuje prostredníctvom cenovej stratégie a metód cenovej tvorby. Vedúce firmy majú záujem na stabilizácii výhodnej situácie, usilujú sa o stabilizáciu trhovej situácie a tým aj ceny. Konkurencia sa realizuje prostredníctvom širokej škály necenových prostriedkov. Mikroekonomická teória rozoznáva dva druhy oligopolu: koluzívny – sú uzavreté tajné dohody čo vedie k monopolizácii, pretože firmy dôjdu k záveru, že cenová vojna by ich oslabila a bude tak lepšie rozdeliť si trh a zvyšovať tak spoločný trh a zvyšovať tak spoločný zisk, takže každá firma sa potom vo svojom vymedzenom teritóriu správa ako monopol a s cenovým vodcom – dominantné postavenie jednej firmy na trhu v rámci väčšej časti trhu, ktorý si ponechá a silná oligopolná firma sa chová ako monopol.

Najjemnejšiu formu nedokonalnej konkurencie predstavuje monopolistická konkurencia. Je kategóriou, ktorá sa svojou charakteristikou najviac približuje dokonalej konkurencii v tom, že na trhu pôsobí veľký počet predávajúcich, z ktorých ani jeden nemá na trhu veľký podiel. Líši sa tým, že každý výrobca dodáva kvalitatívne odlišný, diferencovaný výrobok, na rozdiel od dokonalej konkurencie, kde jednotlivé výrobky sú skôr rovnaké. Diferenciácia medzi produktmi vyplýva často z polohy, kde daní výrobca ponúka svoje produkty, spotrebitelia sa snažia šetriť dopravné náklady a čas. Ďalšie rozdiely vznikajú v dôsledku rozdielnej kvality, v obchodných známkach či ochranných známkach. Zákazníci často uprednostňujú jedného predávajúceho pred iným zo zvyku, známosti alebo zotrvačnosti.

Zakladatelia európskeho spoločného trhu s voľným pohybom tovaru, služieb, osôb i kapitálu vychádzali podľa **VICKERSA, J. (1998)** z predpokladu vytvorenia integrovanej európskej ekonomiky založenej na existencii súkromných firiem a voľnej konkurencii medzi nimi. Tento predpoklad by mal mať za následok väčší objem ponúkaného tovaru, nižšie ceny, lepšie služby poskytované zákazníkom, optimálnu alokáciu zdrojov a najväčšiu možnú efektívnosť. Zároveň však bolo jasné, že snaha o maximalizáciu zisku môže v konkurenčnom prostredí motivovať firmy k dosahovaniu vlastnej prosperity narušovaním prirodzených trhových mechanizmov. Jedným z najčastejších spôsobov takéhoto správania je vytváranie monopolov ekonomickej sily cestou koncentrácie, kedy ekonomicky úspešnejší výrobcovia postupne z trhu vytláčajú menej úspešných konkurentov a potom čo sa im podarí konkurenciu výrazne obmedziť či úplne zlikvidovať, začnú sa chovať monopolisticky, začnú diktovať ceny, uzatvárať cenové dohody, obmedzovať ponuku, deliť si trhy atď. Koncentrácia znamená sústredovanie podnikateľských činnosti a výrobných faktorov do stále väčších podnikateľských celkov. Môže byť realizovaná (pomocou investícií na základe rastúceho dopytu) či externe (akvizíciou už existujúceho podniku). Externý rast nezväčšuje kapacitu trhu, zatiaľ čo interný áno a znamená to koniec fázy rozvoja podniku. Okrem rastových motívov sa môžu podniky spájať kvôli stabilizácii, či flexibilizácii. Z koncentrácie plynú výhody ako je väčšia kapitálová sila podniku, väčší rozsah investícií do vedy a výskumu, väčší rozsah investícií, vyššia produktivita práce a pod. V prípade že pri koncentrácii podniky stratia svoju právnu samostatnosť ide o fúziu. Splynutím buď všetky podniky zanikajú a vniká nový podnik, alebo jeden podnik existuje ďalej a ostatné do neho vplynú. Rozlišujeme horizontálnu(medzi konkurentami, spájajú sa tu dva podniky rovnakej výrobnéj fázy

a rovnakého odvetvia), vertikálnu (medzi potenciálnym, alebo skutočným dodávateľom a odberateľom, spájajú sa tu podniky rôznych výrobných fáz na seba nadväzujúcich) a konglomerátnu (nijak neprepojené podniky). Hlavným dôvodom fúzie je snaha o synergický efekt (úspory z rozsahu, úspory z lepšej organizácie a plánovania výroby). Ekonomický zisk z fúzie vznikne vtedy, ak bude po fúzii hodnota novej firmy vyššia ako bola hodnota jej predchodcov.

V hospodárstve prebieha, podľa **SYNEKA, M. (1999)**, okrem koncentrácie taktiež výrobnéj kooperácie (spolupráca medzi podnikmi). Sem môžeme zahrnúť kartely a trusty. V truste jednotlivé podniky strácajú hospodársku a väčšinou tiež právnu samostatnosť a ich riadenie sa uskutočňuje prostredníctvom jednotného vedenia. Trust vzniká monopolným spojením spoločností tak, že ich do trustu prevedené akcie sú vymenené za trustové certifikáty. K hlavným cieľom trustu spravidla patrí ovládnutie trhu. Pretože činnosť trustu môže byť v rozpore s princípmi slobodnej konkurencie, je ich zakladanie v mnohých krajinách zakázané. Kartel predstavuje zmluvné spojenie výrobcov alebo obchodníkov rovnakého odboru, ktorí si zachovávajú právnu a hospodársku samostatnosť a vytvárajú organizáciu často nazývanú syndikát. Ich zmyslom je odstránenie vzájomnej konkurencie a tým i zvýšenie zisku. K hlavným cieľom kartelu patrí ovplyvňovanie trhových elementov, napríklad cien, výroby, predaja, vývozu atď. Ďalej rozlišujeme kartely podľa vzájomného postavenia na trhu (vertikálne, horizontálne) a podľa mocenského postavenia na trhu (symetrické, asymetrické). Právne normy v mnohých krajinách zakazujú činnosť kartelov, ktorá by znamenala obmedzovanie konkurencie.

HOLMAN, R. (2001) hovorí, že kartelizácia je vlastne kolektívnou monopolizáciou. Kartelové dohody sú dohody obsahujúce napríklad priame alebo nepriame určenie cien, záväzok obmedziť prístup na trh podnikateľom, ktorí nie sú členmi dohody, záväzok obmedzenia alebo kontroly výroby, odbytu, technologického vývoja či investícií alebo rozdelenie trhu, či nákupných zdrojov. Pokiaľ tieto opatrenia nie sú účinné dôjde k rozpadu kartelu, či už zvonku (silou konkurencie) alebo zvnútra (bojkotom dohody).

Podľa liberálov ale koordinácia cien so sebou prináša mnoho pozitívnych efektov v podobe obmedzenia cenových zmien, zníženia nákladov cenového prispôsobenia, zníženia nákladov na získavanie informácií o cenách, zníženie rizika, zvýšenie predaja a výstupu, stabilizáciu fluktuácie výstupu a zásob v krátkom období, v dlhodobom potom

podnetenie rastu výstupu a zníženie nákladov, zníženie neistoty vstupu na trh pre nové firmy, zintenzívnenie necenového súperenia a zvýšenie investícií do vedy a výskumu a tým aj inováciu.

Procesy koncentrácie a kooperácie teda môžu viesť k obmedzeniu hospodárskej súťaže (v zmysle súperenia podnikateľských subjektov s cieľom predstihnúť iné subjekty a dosiahnuť hospodársky úspech). K jej zneužívaniu dochádza nekalou súťažou alebo nedovoleným obmedzovaním. Nekalou súťažou sa rozumie neférový boj konkurentov o zákazníka. V tejto neférovej konkurencii ako súťaži o získanie zákazníka vyhráva zvyčajne ten, ktorý porušuje pravidlá súťaže a týmto porušovaním nielen že spôsobuje prehru poctivému súperovi v zmysle straty zákazníka, ale svojou neférovou činnosťou je spôsobilý privodiť ujmu nielen ďalším súťažiteľom, ale i zákazníkom. Nekalej súťaže sa môžu dopustiť podnikatelia i osoby fyzické či právnické, ktoré nie sú podnikateľmi, ale sú účastníkmi hospodárskej súťaže a jedajú proti jej pravidlám, teda zneužívajú svoju účasť v súťaži. Zneužívaním svojej účasti v hospodárskej súťaži sa dopúšťajú nekalej súťaže, prípadne nedovoleného obmedzovania hospodárskej súťaže. Nekalá súťaž zahŕňa klamlivú reklamu, klamlivé označovanie tovaru a služieb, vyvolávanie nebezpečnej zámeny, parazitovanie na povesti podniku, výrobkov či služieb iného súťažiteľa, podplácanie, zľahčovanie, porovnávaciú reklamu, porušovanie obchodného tajomstva, ohrozovanie zdravia spotrebiteľov a životného prostredia

Nedovoleným obmedzovaním hospodárskej súťaže potom rozumieme dohody narušujúce súťaž, zneužitie monopolného či dominantného postavenia, spajovanie podnikov obmedzujúcich konkurenciu, zásahy orgánov štátnej správy a obcí a dumping (vývoz tovaru a jeho predaj v cieľovej krajine pod normálnou trhovou cenou). Protimonopolné zákony potom primárne bojujú proti zneužívaniu monopolného a dominantného postavenia na trhu.

1.3 Ochrana hospodárskej súťaže

URAMOVÁ, M. (2003) charakterizuje nástroje politiky tvorby konkurenčného prostredia všeobecne alebo špecificky. Všeobecne sa nástroje antimonopolnej politiky členia na priame a nepriame.

Medzi priame nástroje zaraďujeme :

- Legislatívne zákonodarstvo, ktoré zahŕňa legislatívne opatrenia (zákony a ich novelizácie)
- Vykonávanie súdnej právomoci zodpovedajúcich orgánov (protimonopolný úrad, súdy)

Medzi nepriame nástroje môžeme zaradiť: dane, regulácia cien, štátne vlastníctvo.

Zdanením monopolov štát znižuje zisk, ale opatrenie nemá výraznejší vplyv na output. Zvýšené daňové zaťaženie môže motivovať monopol, aby znižoval objem produkcie a zvýšil ceny (čo si vzhľadom na deficitný trh môže dovoliť).

Jedným z ďalších možných riešení zmenšenia ekonomickej sily monopolu je cenová regulácia. V rámci cenovej politiky, ktorá je aj relatívne samostatnou časťou praktickej hospodárskej politiky rozoznávame:

- vecnú cenovú reguláciu
- časovú cenovú reguláciu
- cenové moratórium

Vecná cenová regulácia usmerňuje vývoj cien stanovením:

- maximálneho rozsahu možného zvýšenia cien vo vymedzenom období
- maximálneho podielu zvýšenia cien vstupov, ktorý je možný do cien implementovať
- záväzného postupu pri tvorbe cien

Časová cenová regulácia stanovuje záväzné lehoty na úpravu cien a určuje:

- minimálne lehoty, po ktorých uplynutí je možné zvýšenie uskutočniť
- časové obmedzenie opätovného zvýšenia cien

Cenové moratórium je posledný a zároveň najrazantnejší spôsob cenovej regulácie. Ide o časovo obmedzený zákaz zvyšovania cien a používa sa len výnimočne, v prípade rapídneho inflačného vývoja, ktorý samotný trh nedokáže vládnuť.

Špecifické nástroje politiky tvorby konkurenčného prostredia moderná hospodárska politika vymedzuje podľa jednotlivých foriem obmedzovania konkurencie. Opierajú sa o legislatívnu úpravu, prípadne o príslušný inštitucionálny rámec. Ide o nasledujúce nástroje:

- Politika proti obmedzujúcim praktikám podnikov, ktoré na základe dohôd alebo i bez nich poškodzujú konkurenčné prostredie. Patrí k historicky najstaršiemu smeru protimonopolnej politiky, ktorý si však zachováva význam i v súčasnosti. Ide o tzv. protikartelové zákonodarstvo

- Politika proti zneužitiu dominantného postavenia na trhu dáva k dispozícii dva postupy, podľa ktorých je možné kontrolovať prípadné zneužitie dominantného postavenia - buď sa porovnávajú ceny na podobnom trhu, alebo sa kontrolujú náklady a zisky.
- Kontrola fúzií je pomerne nový smer protimonopolnej politiky, ktorý sa snaží zabrániť vzniku dominantného postavenia na trhu ex ante. Podniky pripravujúce fúziu sú povinné tento zámer ohlásiť protimonopolnému úradu a ten skúma, či fúzia neobmedzí konkurenčné podmienky v odvetví. Zisťuje sa aký veľký je ročný obrat fúzujúcich podnikov, prípadne sa zisťuje podiel na obrate na relevantnom trhu po zlúčení.
- Deregulácia zameraná proti štátnym aktivitám je najmladší nástroj protimonopolnej politiky. Štátna regulácia nepriniesla očakávaný efekt a v mnohých prípadoch prispela k posilneniu monopolnej štruktúry. Na druhej strane sú viaceré prirodzené monopoly vplyvom technického vývoja vystavené konkurenciám a štátna regulácia stratila svoje opodstatnenie.

Politika proti metódam nekalej súťaže umožňuje uplatniť pravo proti tzv. rušiteľovi viacerými právnymi prostriedkami: požiadať súd, aby sa rušiteľ zdržal určitého konania a odstránil nevyhovujúci stav, žiadať o primerané zadosťučinenie vo forme verejného ospravedlnenia alebo finančnú náhradu a podobne.

Ústava SR v článku 55 ods. 2 o hospodárskej súťaži hovorí: „Slovenská republika chráni a podporuje hospodársku súťaž. Podrobnosti ustanoví zákon“ . Ako píše **LAPŠANSKÝ, L. (2006)**, tento článok je podrobnejšie upravený v Obchodnom zákonníku a v zákone o ochrane hospodárskej súťaže. V par. 41 Obchodného zákonníka sa píše, že fyzické i právnické osoby, ktoré sa zúčastňujú na hospodárskej súťaži, aj keď nie sú podnikateľmi, majú právo slobodne rozvíjať svoju súťažnú činnosť v záujme dosiahnutia hospodárskeho prospechu a združovať sa na výkon tejto činnosti, sú však povinné pritom dbať na právne záväzné pravidlá hospodárskej súťaže a nesmú účasť na súťaži zneužívať.

Na základe jestvujúcich právnych predpisov sa politika hospodárskej súťaže sústreďuje na štyri hlavné oblasti pôsobenia:

- Eliminácia dohôd obmedzujúcich hospodársku súťaž a zneužívanie dominantného postavenia na trhu (napr. cenové dohody medzi konkurentmi)
- Kontrola podnikových fúzií (napr. zlúčenie dvoch veľkých skupín s cieľom získať dominantné postavenie na trhu)

- Liberalizácia monopolných sektorov hospodárstva (napr. telekomunikácií)
- Monitorovanie štátnej podpory (napr. zákaz štátnych dotácií, ktorých cieľom je zachrániť stratový podnik, keď nemá nijaké vyhliadky na ozdravenie)

VARIAN, H.R. (1995) uvádza, že výkon antimonopolných zákonov je podobný v jednotlivých krajinách EÚ. Zákon dáva ochranu súťaže do rúk štátu, ktorý vo verejnom záujme a k účelu vykonávania zákona zriaďuje protimonopolné úrady a iné orgány. V niektorých krajinách sú to komisie (Dánsko, Fínsko, Francúzsko), ktoré majú právomoc vydávať doporučenia alebo opatrenia, ktorých výkon je však prevádzaný iným správny orgánom, napr. ministerstvom. V iných krajinách sú to na vláde relatívne nezávislé úrady s vlastnou rozhodovacou právomocou, ktoré vydávajú rozhodnutia, ktoré sú preskúmateľné súdmi (Nemecko, Španielsko). Iba v prípade Rakúska existujú kartelové súdy.

Ochrana hospodárskej súťaže nieje pod exkluzívnymi kompetenciami EÚ, lebo ide o povinnosť každého členského štátu. Avšak v prípade keď sú narušené záujmy subjektu spadajúceho pod jurisdikciu inej krajiny, riešenie prechádza na EÚ.

SQUIRE a SANDERS (2003) píšú, že národné orgány pre ochranu hospodárskej súťaže a národné súdy majú pri aplikovaní pravidiel ES paralelnú pôsobnosť s Komisiou. Aplikujú predpisy ES v úzkej vzájomnej spolupráci a vymieňajú si informácie týkajúce sa konaní, ktoré vedú ktorékoľvek z týchto orgánov. Všetky paralelné konania prebiehajúce na orgánoch pre hospodársku súťaž v rôznych krajinách EÚ sú prerušené alebo zastavené. Cieľom tohto mechanizmu je, aby sa každým prípadom zaoberal vždy len jeden orgán. Spolu s prebiehajúcou integráciou ubúdajú vnútorné problémy s porušovaním pravidiel, ťažisko riešených problémov sa posúva smerom k vnútorným subjektom. Týka sa to napríklad problematiky transnacionálnych korporácií s registráciou mimo EÚ. Ide o konkrétne tri typy nadnárodných spoločností:

- Spoločnosti, ktoré zriadili na území EÚ svoje pobočky
- Tie, ktoré ovládajú v EÚ svoje dcérske firmy
- Tie, ktoré v EÚ vôbec nepôsobia – tam môže EÚ zasahovať len pokiaľ dôjde ku zneužitiu dominantného postavenia na svetovom trhu. EÚ sa potom bráni protekcionistickými obchodnými opatreniami (zákaz dovozu, obmedzenie importu).

Konkurenčná politika v EÚ je ošetrená kapitolou „Pravidla súťaže“, ktorá člení problematiku do troch oddielov: Pravidlá platné pre podniky, Dumping, Podpory poskytované štátmi.

Súťažné pravidlá Európskej únie sa vzťahujú ako na jednanie súkromných podnikateľských subjektov, tak i na vládne zásahy samotných členských štátov, píše **ZEMPLINEROVÁ, A. (2003)**.

Hlavným nositeľom súťažnej politiky EÚ je Komisia, ktorá funguje ako národný súťažný úrad. Odvolacou inštanciou je Súd prvej inštancie, resp. Súdny dvor. Rozhodovacia právomoc je vo všeobecnej rovine upravená článkom 83 Zmluvy a predovšetkým na jeho základe vydaným Nariadením Rady č.1/2003. Komisia v sebe zlučuje ako vyšetrovaciu, tak rozhodovaciu právomoc a riadenie pred ňou má povahu správneho riadenia. Pred vydaním rozhodnutia si Komisia vyžiada stanovisko Poradného výboru pre reštriktívne praktiky a monopoly. Ktorý je zložený zo zástupcov súťažných úradov jednotlivých členských štátov.

Súdny dvor rozhoduje vo veciach ochrany súťaže v dvoch smeroch. Jednak je odvolacím orgánom voči rozhodnutiam Komisie a po druhé pôsobí Súdny dvor ako orgán vydávajúci rozhodnutia o právnych otázkach na žiadosť národného súdu niektorého členského štátu.

2 Cieľ práce

Hospodárska súťaž spočíva hlavne v snahe samostatných, navzájom nezávislých podnikov vyhrať nad svojimi protivníkmi, a to najmä lepšími výkonmi, a tým získať väčší podiel na trhu. Súťaž vyžaduje, aby všetci mali rovnakú voľnosť rozhodovania. Spotrebiteľ pre svoje rozhodovanie o kúpe, podnikateľ pre svoje výrobné, predajné, investičné rozhodovanie. Súťaž je účinným regulátorom, ktorý minimalizuje a nakoniec vyrovnáva nesprávne rozhodnutia na strane ponuky a dopytu, ku ktorým v hospodárskej praxi nutne dochádza.

Primárnym cieľom diplomovej práce je posúdenie a zhodnotenie hospodárskej súťaže v podmienkach Slovenskej republiky a v podmienkach Spojeného kráľovstva Veľkej Británie a Severného Írska, s dôrazom na makroekonomické hľadisko.

Tomuto primárnemu cieľu sú podriadené parciálne ciele práce spočívajúce predovšetkým v :

- analýze politiky hospodárskej súťaže presadzovanej Európskou úniou
- analýze platných právnych noriem v oblasti hospodárskej súťaže v daných krajinách
- zhodnotenie postavenia a úloh inštitúcií určených na ochranu hospodárskej súťaže (Protimonopolný úrad SR, Office of Fair Trading, Competition Commission)
- formulácie záveru práce a hodnotenie

3 Metodika práce

Na dosiahnutie stanovených cieľov bola zvolená nasledovná metodika, ktorú možno rozčleniť do týchto častí:

- získavanie podkladových materiálov relevantných k téme diplomovej práce
- štúdium odbornej domácej i zahraničnej literatúry ako nevyhnutný predpoklad pre oboznámenie sa s danou problematikou
- štúdium platných právnych noriem vzťahujúcim sa k problematike
- analýza a komparácia právnej úpravy hospodárskej súťaže EÚ, Slovenskej republiky, Spojeného kráľovstva Veľkej Británie a Severného Írska
- zhodnotenie výsledkov a záver

Ťažisko práce tvorila analýza hospodárskej súťaže v makroekonomickej rovine. V začiatkových etapách pri vyhľadávaní materiálov bola uplatňovaná metóda primárneho výskumu, zisťovania a selekcie. Dôležitou súčasťou bola aj štúdium materiálov uverejnených na oficiálnych webových stránkach relevantných inštitúcií. V ďalších fázach boli pre spracovanie danej problematiky použité metóda analýzy, komparácie a syntézy. Zvláštnu pozornosť bola venovaná ochrane hospodárskej súťaže a vyhodnoteniu činnosti orgánov zodpovedných za jej ochranu. K spracovaniu témy bolo nevyhnutné štúdium a interpretácia platných právnych predpisov. Pre spracovanie diplomovej práce boli použité tieto právne normy:

- Ústava Slovenskej republiky publikovaná pod č.460/1992 Zb. čl. 55 ods.2
- Zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník
- Zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 136/2001 Z.z. o ochrane hospodárskej súťaže v znení neskorších predpisov
- Články 81 a 82 Zmluvy o ES
- Nariadenie Rady (ES) č. 1/2003
- Competition Act 1998
- Enterprise Act 2002

Pri formulovaní záveru a hodnotení výsledkov boli použité metódy syntézy a dedukcie.

4 Hospodárska súťaž v podmienkach SR a Spojeného kráľovstva Veľkej Británie a Severného Írska

4.1 Hospodárska súťaž v podmienkach EÚ

Zakladatelia európskeho spoločného trhu s voľným pohybom tovaru, služieb, osôb i kapitálu vychádzali z predpokladu vytvorenia integrovanej európskej ekonomiky založenej na existencii súkromných firiem a voľnej konkurencii medzi nimi. Tento predpoklad by mal mať za následok väčší objem ponúkaného tovaru, nižšie ceny, lepšie služby poskytované zákazníkom, optimálnu alokáciu zdrojov a najväčšiu možnú efektívnosť. Zároveň však bolo jasné, že snaha o maximalizáciu zisku môže v konkurenčnom prostredí motivovať firmy k dosahovaniu vlastnej prosperity narušovaním prirodzených trhových mechanizmov. Jedným z najčastejších spôsobov takéhoto správania je vytváranie monopolov ekonomickej sily cestou koncentrácie, kedy ekonomicky úspešnejší výrobcovia postupne z trhu vytláčajú menej úspešných konkurentov a potom čo sa im podarí konkurenciu výrazne obmedziť, či úplne zlikvidovať, začnú sa chovať monopolisticky, začnú diktovať ceny, uzatvárať cenové dohody, obmedzovať ponuku, deliť si trhy atď. Pokiaľ máme na mysli existenciu trhových nedokonalostí, ktorých príčinou je práve takýto model správania sa, je nutné toto správanie regulovať. Takže prvoradým dôvodom konkurenčnej politiky je presadiť a udržať proces účinnej hospodárskej súťaže tak, aby bola dosiahnutá efektívnejšia alokácia zdrojov.

Avšak prípadná prehnaná regulácia týchto procesov môže mať i svoje negatívne stránky. Odvetvia rozdrobené do veľmi malých výrobných jednotiek môžu inklinovať k neefektívnosti v dôsledku neschopnosti či nemožnosti využívania úspor z rozsahu, podnikateľské prostredie sa stáva nestabilných, nepredvídateľným a neatraktívnym pre investorov. Niektoré, hlavne technicky náročné a komplikované výrobky (lietadla, automobily), by v takomto odvetví ani nemohli byť vyrábané.

Ďalšou námietkou proti regulácii hospodárskej súťaže môže byť podstata hospodárskej súťaže samotná. Hospodárska súťaž je poháňaná trhovou odmenou v podobe byť lepší, lacnejší a originálnejší ako konkurenti, čím dochádza k zväčšovaniu podielu na trhu a na zisku. Trvalý úspech môže z tohto pohľadu viesť k trhovej dominancii. Z tohto pohľadu vzniká predpoklad, že by politika idúca proti trhovej sile mohla skončiť ako

„pranierovanie víťaza“, keďže konkurenčné stratégie dominantnej firmy môžu byť veľmi ľahko považované za nezákonné. Penalizácia schopných víťazov podkopáva motív veľkých firiem súťažiť a týmto i celý proces hospodárskej súťaže, ktorý by táto politika naopak mala zachovať.

Nie je preto prekvapujúce, že politika ochrany hospodárskej súťaže má v EÚ ambivalentný (dvojznačný) charakter. Na jednej strane je politika ochrany hospodárskej súťaže ako nástroj pre formovanie a regulovanie konkurenčných podmienok na integrovaných trhoch výrobkov a služieb, zameraná proti deformovaniu trhových mechanizmov monopolizáciou výroby a trhu, dominantným postavením firiem, kartelovými dohodami, kontrolou výroby či odbytu a iné. Nariaďuje kontrolu fúzií, zakazuje všetky dohody medzi podnikmi a také ich rozhodnutia, ktoré by mohli ovplyvniť obchod medzi členskými štátmi tým, že by došlo k vylúčeniu, obmedzeniu alebo narušeniu súťaže na spoločnom trhu.

Na druhej strane je však pochopiteľné, že v Európe musia za určitých okolností existovať aj veľkí výrobcovia, schopní vo svojich odvetviach využívať úspory z rozsahu a konkurovať na svetových trhoch, hlavne veľkým svetovým (americkým, japonským) producentom.

Z tohto dôvodu boli odstránené niektoré reštrikcie cezhraničných fúzií a firmám bolo v podstate umožnené organizovať sa na európskej báze. Boli tiež zmiernené niektoré daňové prekážky zamerané proti takýmto fúziám. V súlade s týmto dvojznačným prístupom sú za najdôležitejšie ciele politiky na ochranu hospodárskej súťaže EÚ označované:

- zabezpečenie voľného pohybu výrobkov a služieb cez hranice členských štátov vylúčením
- možnosti vytvárania „neviditeľných prekážok“, napríklad vo forme kartelových dohôd, dohôd o delení trhu atď.
- vymedziť, čo na trhu EÚ je a čo nie je dovolené,
- zvýšiť konkurencieschopnosť výrobcov z členských štátov EÚ hlavne voči konkurencii v USA a Japonsku
- podnecovať veľkých výrobcov k efektívnemu chovaniu
- podporovať malé firmy pri ich spolupráci s väčšími firmami.

Tieto vyššie uvedené ciele, prípadne princípy politiky na ochranu hospodárskej súťaže sú obsahom právnych noriem regulujúcich hospodársku súťaž v členských štátoch EÚ i v Únii ako celku. Výkon antimonopolných zákonov je v jednotlivých štátoch EÚ podobný. Zákon dáva ochranu súťaže do rúk štátu, ktorý vo verejnom záujme a za účelom výkonu zákona zriaďuje protimonopolné úrady, alebo iné orgány. V niektorých krajinách sú to komisie, ktoré majú právomoc vydávať odporúčania alebo opatrenia, ktorých výkon je však vykonávaný iným správnym orgánom, napríklad ministerstvom. V iných krajinách sú to na vláde relatívne nezávislé orgány s vlastnou rozhodovacou právomocou, ktoré vydávajú rozhodnutia, ktoré sú preskúmateľné súdmi.

Základy práva ochrany hospodárskej súťaže boli položené už v Rímskej zmluve (Zmluve o EHS) uzavretej v roku 1957 a to v článkoch 85 – 94. Vzorom bol antimonopolný Shermanov zákon USA z roku 1890. Dielčie antitrustové normy v Európe existovali už pred druhou svetovou vojnou, k ich rozšíreniu ale došlo až vďaka Rímskym zmluvám. Pre charakteristiku kvality základných ustanovení Zmluvy o ochrane súťaže treba poznamenať, že ani revízia Zmluvy v Maastrichte, ktorá revidovala text väčšiny Zmluvy, nezmenila na znení spomenutých článkov prakticky nič. Základné ustanovenia o ochrane súťaže sú v článkoch 81, resp 61 (Dohody obmedzujúce súťaž) a 82, resp. 62 (Zneužitie dominantného postavenia) Zmluvy o Európskej únii zo 7. februára 1992.

4.1.1 Politika na ochranu hospodárskej súťaže a subsidiarita

Akonáhle EÚ pristúpila na fakt, že politika na ochranu hospodárskej súťaže je potrebná, aby podporila správne fungovanie vnútorného trhu, bola riešená otázka, či je nevyhnutná spoločná konkurenčná politika, či je tu možné koordinovať politiky jednotlivých členských štátov s obdobným efektom.

Aké možno uviesť argumenty pre spoločnú politiku? Politika na ochranu hospodárskej súťaže ES nachádza časť svojho ospravedlnenia v potenciálnych rozporoch medzi jednotlivými národnými zákonodarstvami. Napríklad v dobe prejednávania Rímskej zmluvy malo iba Nemecko (zo šiestich zakladajúcich členov) príslušný konkurenčný zákon na patričnej úrovni, Holandský zákon nebol na vyhovujúcej úrovni a v Taliansku obdobný zákon vôbec neexistoval. Oneskorené zavedenie a úprava národných politík by bola dlhým a neistým procesom. Po ich zavedení by iste vyvstala potreba presného dolad'ovania, ktoré konkurenčná politika nevyhnutne potrebuje, čo by znamenalo veľmi náročnú detailnú

a nepretržitú koordináciu. Zložitosť, neistota a dlhé prieťahy takéhoto postupu by boli pravdepodobne nákladnejšie ako vytvorenie spoločnej politiky na ochranu hospodárskej súťaže.

Ďalším argumentom pre spoločnú politiku na ochranu hospodárskej súťaže môže byť predpoklad, že jednotlivé národné konkurenčné politiky by mali tendenciu nebrať do úvahy dopad národných opatrení (alebo národnej nečinnosti) na ostatné členské štáty. K tomuto nebezpečenstvu by pri spoločnej politike nemalo dochádzať. Takže, aj keď sa národné politiky na ochranu hospodárskej súťaže zakladali na nejakých všeobecne odsúhlasených princípoch a postupoch, ekonomické vedľajšie účinky vyvolané zameraním sa na národné trhy a záujmy by stále robili toto usporiadanie iba suboptimálne.

Tieto dva argumenty sú dostačujúce pre zdôvodnenie spoločnej konkurenčnej politiky a jej ustanovenie v Rímskej zmluve. Národné konkurenčné politiky môžu byť realizované, ale iba v rozsahu, kedy sa dotýkajú len domáceho trhu, bez zjavného dopadu na aktuálny či potenciálny vnútorný obchod EÚ. Realizované rozdelenie právomocí medzi dve úrovne vlády (národnú a nadnárodnú) bolo úspešné v rámci antikoluzívnej a antimonopolnej politiky, ale naopak neuspokojivé v oblasti kontroly fúzií. Bezporuchové fungovanie vnútorného trhu nezávisí iba na obmedzení trustov. Ďalšie dve skreslenia konkurencie sú tiež príčinou k stanoveniu politiky na úrovni EÚ, pretože štátna podpora podnikom deformuje konkurenciu poskytovaním umelých výhod, ktoré ostatní konkurenti nemajú k dispozícii. V snahe oddeliť subvencie, ktoré neskresľujú vnútorný trh (alebo dokonca pomáhajú k jeho efektívnejšiemu fungovaniu) od tých, ktoré vnútorný trh deformujú, bol v EÚ vyvinutý celý komplexný efektívny režim (complex effect – based regime). Logicky, subvencie deformujúce vnútorný trh sú zakázané.

4.1.2 Systém ochrany hospodárskej súťaže

Ochrana hospodárskej súťaže dotýka podnikateľských subjektov v dvoch základných oblastiach. V oblasti protisúťažného správania sa podnikov (tzv. protimonopolná politika, resp. antitrust) a v oblasti štátnej intervencie, ktorá môže deformovať súťaž predovšetkým prostredníctvom poskytovania štátnej pomoci. Ak v začiatkoch právna úprava EÚ poskytovala členským krajinám určitý priestor na ovplyvňovanie súťaže na trhu, najmä poskytovaním štátnych podpôr, v súčasnosti je právna úprava veľmi striktná bez ohľadu na to, či je porušovateľom súťaže súkromná

osoba alebo štát. Týka sa to napríklad zákazu diskriminácie zo strany štátnych monopolov komerčnej povahy, zákazu takých dohôd a postupov podnikov, ktoré odporujú pravidlám hospodárskej súťaže, zneužívaním dominantného postavenia na trhu, podmienok na udeľovanie štátnych podpôr a pod. Výnimky sú stanovené len za presne vymedzených podmienok a v taxatívne stanovených prípadoch, napríklad s vnútorným trhom EÚ je zlučiteľná podpora sociálnej povahy poskytovaná individuálnym spotrebiteľom, podpora určená na náhradu škody spôsobenej prírodnými katastrofami a mimoriadnymi udalosťami, podpora na pomoc hospodárskemu rozvoju oblasti s mimoriadne nízkou životnou úrovňou, alebo s mimoriadne vysokou nezamestnanosťou.

Za porušenie súťaže možno označiť i praktiky subjektov so sídlom v treťom štáte, ak môžu ovplyvniť obchodnú činnosť medzi členskými štátmi, zabrániť, obmedziť, alebo priamo narušiť súťaž, alebo zneužiť dominantné postavenie na vnútornom trhu EÚ. Týka sa to najmä hospodárskych a obchodných vzťahov EÚ a USA, Japonskom a inými tretími krajinami.

Súťažné pravidlá EU sa vzťahujú ako na jednanie súkromných podnikateľských subjektov, tak aj na vládne zásahy samotných členských štátov. Obchodné spoločnosti môžu obmedzovať súťaž na trhu dohodami so svojimi konkurentmi alebo zneužívaním dominantného postavenia na trhu. Rovnako však aj vlády jednotlivých štátov môžu svojim jednaním narušiť hospodársku súťaž. V prvom rade môžu udeliť podnikom tzv. výhradné alebo zvláštne práva a de facto tak vytvoriť monopol. Druhým spôsobom obmedzenia hospodárskej súťaže zo strany vlád členských štátov sú štátne podpory, ktoré uprednostňujú vybrané podnikateľské subjekty alebo výrobu určitého tovaru alebo služieb.

Hlavným nositeľom súťažnej politiky EÚ je Európska Komisia, ktorá funguje ako národný súťažný úrad. Odvolacou inštanciou je Súd prvej inštancie, resp. Súdny dvor. Rozhodovacia právomoc je vo všeobecnej rovine upravená článkom 83 Zmluvy a predovšetkým na jeho základe vydaným Nariadením Rady č.1/2003, ktoré nahradilo Rozhodnutie Rady č. 17 zo 6. februára 1962. Pôvodné vykonávacie nariadenie k článkom 81 a 82 Zmluvy umožnilo rozvoj politiky hospodárskej súťaže spoločenstva, čo prispelo k šíreniu súťažnej kultúry v rámci spoločenstva. Na základe skúseností však bolo toto nariadenie nahradené právnymi predpismi, ktoré reagujú na problémy zjednoteného trhu a na rozširovanie spoločenstva. Centralizovaná schéma ustanovená nariadením č. 17 už

naďalej nezabezpečovala rovnováhu dvoch cieľov a to potrebu zabezpečenia účinného dohľadu na jednej strane a zjednodušenie administratívy v najväčšom možnom rozsahu na strane druhej. Bránila súdom a orgánom hospodárskej súťaže členských štátov pri uplatňovaní súťažných pravidiel spoločenstva a s tým spojený systém oznamovania bránil Komisii v koncentrácii jej zdrojov na zvládnutie najvážnejších priestupkov. Okrem toho tento systém spôsoboval podnikom značné náklady.

Európska komisia v sebe zlučuje ako vyšetrovaciu tak i rozhodovaciu právomoc a riadenie pred ňou má povahu riadenia správneho. Komisia uplatňuje a presadzuje právne predpisy EÚ. Môže od spoločností vyžadovať poskytnutie informácií a v prípade potreby vykonať neohlásené kontroly v centrálnych spoločnostiach, a so súdnym príkazom aj v domácnostiach zamestnancov spoločností. Ak Európska komisia nájde dôkazy o nezákonných podnikateľských praktikách, ktoré obmedzujú hospodársku súťaž, môže konať tak, aby zabránila takémuto konaniu. Môže tiež spoločnostiam udeliť pokutu do výšky 10 % ich ročného obratu, ak sa spoločnosti napr. zapojili do kartelu, v ktorom si stanovili ceny alebo sa dohodli na rozdelení trhu medzi sebou. V rámci úzkej spolupráce s Európskou sieťou pre hospodársku súťaž (ESHS) sa Európska komisia a vnútroštátne orgány pre hospodársku súťaž navzájom informujú o nových prípadoch s cieľom zabrániť paralelným preskúmaniam. Pred prijatím rozhodnutia o svojich prípadoch sa tiež navzájom informujú s cieľom zabezpečiť, aby právne predpisy boli uplatňované jednotne, bez ohľadu na to, kto ich presadzuje.

Súdny dvor rozhoduje vo veciach ochrany súťaže v dvojakom smere. Jednak je odvolacím orgánom voči rozhodnutiam Komisie týkajúcich sa porušenia článkov 81 a 82 Zmluvy alebo povolenia výnimky podľa čl. 81 odst. 3 Zmluvy. Po druhé pôsobí ako orgán vydávajúci rozhodnutia o právnych otázkach na žiadosť národného súdu niektorého členského štátu podľa čl. 234 Zmluvy.

4.1.3 Článok 81 Zmluvy o ES (obmedzujúce dohody)

Dohody medzi spoločnosťami alebo podnikmi, ktoré vedú k jasnemu obmedzeniu hospodárskej súťaže, sú zakázané. V skutočnosti sú automaticky neplatné, takže bežné pravidlo „dohody sa musia rešpektovať“ neplatí. Európska komisia alebo vnútroštátny orgán pre hospodársku súťaž môže prikázať spoločnostiam ukončiť takéto nezákonné

dohody a udeliť spoločnostiam pokuty za to, že ich uzatvorili. To platí aj pre dohody, ktoré nemajú písomnú formu, ako aj pre dohodnuté praktiky. Medzi príklady patria dohody, ktoré:

- stanovujú nákupné alebo predajné ceny alebo iné obchodné podmienky;
- obmedzujú výrobu, trhy, technický rozvoj alebo investície;
- rozdeľujú trhy alebo zdroje dodávok medzi konkurentmi, alebo
- uplatňujú diskriminačné podmienky v prípade spoločností, ktoré nie sú zmluvnými stranami dohody, čím im spôsobujú konkurenčnú nevýhodu.

Niektoré obmedzujúce dohody medzi spoločnosťami sú však dovolené, keďže môžu podporiť hospodársku súťaž, napr. podporou technického pokroku alebo zlepšením distribúcie. Dohoda, ktorá spĺňa všetky nasledujúce podmienky, je povolená:

- zlepšuje výrobu alebo distribúciu tovarov, alebo podporuje technický alebo hospodársky pokrok;
- poskytuje spotrebiteľom spravodlivý podiel na výslednom výnose;
- obmedzenie hospodárskej súťaže musí byť nevyhnutné na dosiahnutie dvoch vyššie uvedených bodov;
- nesmie vylučovať hospodársku súťaž v prípade podstatného podielu výrobkov alebo služieb.

Na tomto základe Európska komisia prijala tzv. nariadenia o skupinovej výnimke, ktoré podrobne vysvetľujú podmienky, ktoré musia splniť niektoré kategórie dohôd. Obmedzujúce dohody, ktoré spĺňajú podmienky nariadenia o skupinovej výnimke, sú povolené podľa článku 81. Súčasná nariadenia o skupinovej výnimke sa týkajú hlavne dohôd o výskume a vývoji, dohôd o špecializovaní a dohôd o transfere technológií, ako aj distribučných postavenia a udeliť pokutu spoločnosti porušujúcej predpisy. dohôd, a to všeobecne i konkrétne v automobilovom sektore. Ďalej je pripravených niekoľko nariadení o skupinovej výnimke, ktoré sa týkajú konkrétnych sektorov (poisťovníctvo, doprava). Európska komisia vydala aj príručku o tom, ako bude uplatňovať uvedené podmienky, aby pomohla spoločnostiam rozlišovať medzi dohodami, ktoré sú, resp. nie sú zlučiteľné s právnymi predpismi v oblasti hospodárskej súťaže. Usmernenie Komisie o posúdení horizontálnych dohôd (hlavne medzi konkurentmi) a vertikálnych dohôd (medzi ktoré patria distribučné dohody) je typickým príkladom. Toto usmernenie sa zaoberá tým, ako najbežnejšie typy dohôd ovplyvňujú hospodársku súťaž a používa príklady objasňujúce, ako by sa Komisia pozerala na takéto dohody.

4.1.4 Článok 82 Zmluvy o ES (Zneužívanie dominantného postavenia)

Tento článok zakazuje zneužívať dominantné postavenie a uplatňuje sa za týchto podmienok:

- spoločnosť má dominantné postavenie, pri zohľadnení jej podielu na trhu a iných faktorov, a to či existujú dôveryhodní konkurenti, či spoločnosť má svoju vlastnú distribučnú sieť a či spoločnosť má výhodný prístup k surovinám; všetko sú to faktory, ktoré umožňujú spoločnosti vyhnúť sa obvyklej hospodárskej súťaži;
- spoločnosť dominuje na európskom trhu alebo na jeho „podstatnej časti“;
- spoločnosť zneužíva svoje postavenie, napr. účtovaním príliš vysokých cien zákazníkom, účtovaním neprimerane nízkych cien, ktoré boli stanovené s cieľom vytlačiť konkurentov z trhu alebo zamedziť vstup nováčikov na trh alebo poskytnúť niektorým zákazníkom diskriminačné výhody.

Európska komisia alebo vnútroštátny orgán pre hospodársku súťaž môžu zakázať zneužívanie dominantného postavenia a udeliť pokutu spoločnosti porušujúcej predpisy.

4.1.5 Nariadenie Rady (ES) č. 1/2003

Nariadenie Rady EÚ č. 1/2003 predstavuje ďalekosiahlu modernizáciu a decentralizáciu pravidiel ES o ochrane hospodárskej súťaže v oblasti dohôd obmedzujúcich hospodársku súťaž a zneužívania dominantného postavenia.

Až do prijatia Nariadenia bola Európska komisia jediným orgánom, ktorý bol oprávnený udeľovať výnimky na určité dohody a praktiky zo zákazov upravených v pravidlách ES o ochrane hospodárskej súťaže. V súčasnosti však už nie je potrebné udeľovať individuálne výnimky. Ak bude totiž dohoda spĺňať kritéria pre výnimku, automaticky sa bude na ňu výnimka vzťahovať.

Národné orgány pre ochranu hospodárskej súťaže a národné sudy majú teda pri aplikovaní pravidiel ES paralelnú pôsobnosť s Komisiou. Podľa Nariadenia sú národné orgány zapojené do European Competition Network („ECN“=ESH), aplikujú predpisy ES v úzkej vzájomnej spolupráci a vymieňajú si informácie týkajúce sa konaní, ktoré vedú ktoréhoľvek z týchto orgánov. Prípady sa pridelujú tým orgánom, ktoré majú najlepšie predpoklady vyriešiť daný prípad a všetky paralelné konania prebiehajúce na orgánoch pre

hospodársku súťaž v ostatných krajinách EÚ budú prerušené alebo zastavené. Cieľom tohto mechanizmu je, aby sa každým prípadom zaoberal vždy len jeden orgán.

Komisia má však ešte stále právomoc rozhodovať o niektorých prípadoch a počet ňou riešených prípadov sa významne nelíši od predchádzajúceho stavu, hlavne v citlivých sektoroch, napr. v energetike, alebo pri prípadoch, ktoré nastoľujú dosiaľ neriešené právne otázky. Skutočnosťou zostáva, že nové pravidlá dokonca posilnili vyšetrovacie právomoci Komisie v oblasti kartelových dohôd. Vo vzťahu k podnikateľským subjektom vyšetrovacie právomoci Komisie zahŕňajú právo požadovať informácie a vysvetlenia, právo uskutočňovať náhle a vopred neohlásené prehliadky v priestoroch spoločností alebo dokonca domové prehliadky ich zamestnancov, ako aj právomoc ukladať pokuty až do výšky 10 percent celosvetového ročného obratu dotknutých spoločností. V súlade s princípom decentralizácie jednotlivé národné orgány na ochranu hospodárskej súťaže na požiadanie orgánov pre ochranu hospodárskej súťaže z ostatných členských štátov EÚ alebo na požiadanie Komisie takisto vykonávajú kontroly podnikateľských subjektov v danej krajine. Hrozba vyšších pokút ma zvýšiť dôležitosť programov zameraných na dodržiavanie predpisov o ochrane hospodárskej súťaže pre všetky spoločnosti so sídlom v členských štátoch EÚ.

Jednotlivé národné orgány pre ochranu hospodárskej súťaže a príslušné národné súdy sú oprávnené priamo a v plnom rozsahu aplikovať predpisy EÚ o ochrane hospodárskej súťaže a taktiež musia úzko spolupracovať s Komisiou pri implementácii týchto pravidiel. Národné súdy, ani národné orgány pre ochranu hospodárskej súťaže, nebudú mať právomoc aplikovať národné právne normy tam, kde by takáto aplikácia viedla k narušeniu pravidiel EÚ o ochrane hospodárskej súťaže. Okrem toho, podľa Zmluvy o založení ES majú národné súdy možnosť požiadať Európsky súdny dvor o vydanie predbežných rozhodnutí týkajúcich sa platnosti alebo výkladu pravidiel EÚ o ochrane hospodárskej súťaže, ak bude podľa národného súdu takéto rozhodnutie potrebné pre rozhodnutie v danom konaní. Európska komisia bude pokračovať v posudzovaní významných a citlivých prípadov a očakáva sa, že bude využívať svoje posilnené právomoci pri vyšetrowaní porušovania predpisov v rámci Spoločenstva. Národné orgány ostatných členských štátov EÚ sú takisto oprávnené rozhodovať v záležitostiach týkajúcich sa spoločností z iných členských štátov.

Dve najdôležitejšie zo zmien spočívajú v zavedení priameho účinku Článku 81 a 82 Zmluvy a v stanovení jasných pravidiel medzi národným právom a komunitárnym právom. Jadro tohto Článku spočíva v nasledovných bodoch:

- V každej situácii, na ktorú sa Článok 81 vzťahuje, sa musí tento článok aj aplikovať, a to aj v prípade, že sa na ňu vzťahuje aj národné právo
- Aplikácia národného práva nesmie mať za následok rozdielny výsledok ako by mala aplikácia komunitárneho práva a zároveň nesmie zakázať dohody, ktoré sú dovolené Článkom 81
- V každej situácii, na ktorú sa Článok 82 vzťahuje sa musí aj tento článok aplikovať, a to aj v prípade, že sa na ňu vzťahuje aj národné právo, ale národné právo musí byť prísnejšie ako článok 82
- V prípade aplikovania cieľov, ktoré nie sú výlučne súťažnými cieľmi ale majú v sebe zahrnutý sociálny aspekt, nie je aplikácia Článkov 81 a 82 nevyhnutná

4.1.6 Monitorovanie štátnej pomoci

Je veľmi dôležité, aby konkurenti pôsobili na rovnakom základe. V konfrontácii s voľným obchodom medzi členskými štátmi EÚ a otvorením verejných služieb konkurencii chcú vnútroštátne orgány niekedy využiť verejné zdroje na podporu niektorých hospodárskych činností alebo na ochranu národných priemyselných odvetví. Poskytovanie týchto zdrojov je známe ako štátna pomoc. Štátna pomoc môže narušiť čestnú a účinnú hospodársku súťaž medzi spoločnosťami v členských štátoch a poškodiť hospodárstvo, čo je dôvod, prečo Európska komisia monitoruje štátnu pomoc.

Zmluva o ES preto všeobecne zakazuje štátnu pomoc, pokiaľ nie je opodstatnená dôvodmi všeobecného hospodárskeho rozvoja. Aby sa zabezpečilo, že tento zákaz sa bude dodržiavať a výnimky sa budú uplatňovať spravodlivo v celej Európskej únii, Európska komisia má na starosti dohľad nad zlučiteľnosťou štátnej pomoci s pravidlami EÚ. Prvým krokom je stanovenie, či spoločnosť získala štátnu pomoc, čo je prípad, keď podpora spĺňa tieto kritériá:

- došlo k zásahu štátu alebo prostredníctvom štátnych zdrojov, ktorý môže mať rôzne formy (napr. dotácie, odpustenie úrokov a daní, garancie, vlastníctvo celej alebo časti spoločnosti štátom alebo obstaranie tovarov a služieb za zvýhodnených podmienok atď.),

- je pravdepodobné, že zásah nepriaznivo ovplyvní obchod medzi členskými štátmi,
- zásah poskytuje príjemcovi výhodu na výberovom základe, napr. presne určeným spoločnostiam alebo sektorom priemyslu, alebo spoločnostiam, ktoré sa nachádzajú v určených regiónoch,
- hospodárska súťaž bola narušená alebo sa môže narušiť.

Naopak, všeobecné opatrenia sa nepovažujú za štátnu pomoc, lebo nie sú výberovými opatreniami a platia pre všetky spoločnosti bez ohľadu na ich veľkosť, sídlo alebo sektor. Sú to napríklad všeobecné daňové opatrenia alebo právne predpisy v oblasti zamestnanosti.

Zmluva o ES obsahuje zoznam možných situácií, za ktorých je možné poskytnúť štátnu pomoc. Európska komisia vypracovala v posledných rokoch jasný rámec opatrení štátnej pomoci, ktoré sú v spoločnom záujme EÚ, a sú teda povolené. Patria medzi ne rozvíjajúce sa znevýhodnené regióny, podpora malých a stredných podnikov, výskum a vývoj, ochrana životného prostredia, odborná príprava, zamestnanosť a kultúra.

Najdiskutabilnejšími typmi štátnej pomoci, ktoré podliehajú dôkladnému preskúmaniu Európskou komisiou, sú pomoc určená na záchranu a reštrukturalizáciu, finančné transakcie medzi štátom a jeho verejnými spoločnosťami, výsledkom ktorých je pomoc, a pomoc spoločnostiam v niektorých citlivých sektoroch, ako výroba ocele, lodí a motorových vozidiel. Pomoc na záchranu a reštrukturalizáciu spoločností, ktoré majú finančné problémy, je práve tou pomocou, ktorá umožňuje spoločnosti na pokraji bankrotu naďalej podnikať, obvykle na úkor konkurentov a ich zamestnancov. Dokonca aj pracovné miesta zachované v spoločnosti, ktorá získava štátnu pomoc, sú často neisté.

Komisia prijala usmernenie, ktoré poukazuje na zvýšené zameranie sa na veľké spoločnosti, ktoré obchodujú v celej EÚ. Tieto spoločnosti majú zvyčajne veľké podiely na trhu a štátna pomoc v ich prospech má nepriaznivý vplyv na hospodársku súťaž a ešte nepriaznivejší na obchod. Nové usmernenie zavádza prísnejšie pravidlá pokiaľ ide o snahu, ktorú musia príjemcovia pomoci vyvinúť na financovanie svojho vlastného prežitia. Napr. veľké spoločnosti by v budúcnosti mali sami znášať asi 50 % nákladov na reštrukturalizáciu. Pomoc, ktorá neprispieva k žiadnemu zo spoločne prijatých cieľov Európskej únie, nemôže byť povolená. Príkladmi takejto pomoci, ktorá je nezlučiteľná so

spoločným trhom, sú všeobecná investičná pomoc pre veľké spoločnosti mimo vymedzených znevýhodnených regiónov, pomoc na podporu vývozu a prevádzková pomoc (čo je pomoc na pokrytie prevádzkových nákladov spoločností).

Členské štáty EÚ sú vo všeobecnosti povinné informovať Európsku komisiu o plánoch štátnej pomoci prostredníctvom oznámenia ešte pred ich uskutočnením. Členský štát môže uplatniť pomoc až po jej schválení. V niektorých prípadoch sa však oznámenie nevyžaduje a krátko po poskytnutí pomoci postačí zaslať iba informačný list.

4.1.7 Európska sieť pre hospodársku súťaž

Európska komisia a vnútroštátne orgány pre hospodársku súťaž vo všetkých členských štátoch EÚ spolupracujú prostredníctvom Európskej siete pre hospodársku súťaž (ESHS) tak, že:

- sa navzájom informujú o nových prípadoch a rozhodnutiach;
- v prípade potreby koordinujú svoje prešetrovania;
- pomáhajú si pri prešetrovaniach a
- vymieňajú si dôkazy.

Takto sa vytvára účinný mechanizmus umožňujúci čeliť spoločnostiam, ktoré využívajú cezhraničné praktiky obmedzujúce hospodársku súťaž. Hlavným cieľom ESHS je zabezpečiť, aby právne predpisy EÚ v oblasti hospodárskej súťaže boli uplatňované jednotne v celej EÚ. Prostredníctvom ESHS sa orgány pre hospodársku súťaž navzájom informujú o navrhovaných rozhodnutiach a prijímajú pripomienky od ostatných orgánov pre hospodársku súťaž. V prípade, že je potrebné zabezpečiť jednotné a účinné uplatňovanie právnych predpisov, Európska komisia sa môže rozhodnúť, že sa bude zaoberať prípadom sama. V rámci ESHS skupiny odborníkov z určitých sektorov (napr. poisťovníctvo a železnice) prerokúvajú problémy v oblasti hospodárskej súťaže ANTITRUST a podporujú spoločný postoj. ESHS takto umožňuje orgánom pre hospodársku súťaž, aby spojili svoje skúsenosti a stanovili najlepšie postupy.

4.2 Hospodárska súťaž v podmienkach SR

V slovenskom právnom poriadku si pojem hospodárska súťaž si našiel miesto po dlhšej prestávke v roku 1991, teda v období, keď slovenská ekonomika zaznamenala prechod na trhovú mechanizmus. Hospodárska súťaž ako záruka efektívnosti a pozitívneho pôsobenia na vývoj konkurencieschopnosti a stability ekonomiky je neoddeliteľnou ekonomickou a právnou kategóriou trhového mechanizmu a vzhľadom na skutočnosť, že pôsobí ako prirodzený regulátor efektívneho správania sa podnikateľov a súčasne vedie k optimálnemu využívaniu zdrojov ekonomiky, jej miesto v ekonomike je nezastupiteľné. V krajinách s vyspelou trhovou ekonomikou preberá štát úlohu ochrancu nad hospodárskou súťažou a právne predpisy upravujúce hospodársku súťaž majú svoje pevné miesto v práve nielen členských štátov Európskej únie, ale aj v komunitárnom práve. Význam práva hospodárskej súťaže spočíva predovšetkým v eliminácii vytvárania umelých bariér na trhu výrobkov, výkonov, prác a služieb.

Ústava SR v článku 55 ods. 2 o hospodárskej súťaži hovorí: „Slovenská republika chráni a podporuje hospodársku súťaž. Podrobnosti ustanoví zákon“ Tento článok je podrobnejšie upravený v Obchodnom zákonníku a v zákone č. 204/2004 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 136/2001 Z. z., o ochrane hospodárskej súťaže a o zmene a doplnení zákona Slovenskej národnej rady č. 347/1990 Zb. o organizácii ministerstiev a ostatných ústredných orgánov štátnej správy Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov. V par.41 Obchodného zákonníka sa píše, že fyzické i právnické osoby, ktoré sa zúčastňujú na hospodárskej súťaži, aj keď nie sú podnikateľmi, majú právo slobodne rozvíjať svoju súťažnú činnosť v záujme dosiahnutia hospodárskeho prospechu a združovať sa na výkon tejto činnosti, sú však povinné pritom dbať na právne záväzné pravidlá hospodárskej súťaže a nesmú účasť na súťaži zneužívať.

Problematiku hospodárskej súťaže predtým upravoval zákon č. 188/1994 Z.z. o ochrane hospodárskej súťaže v znení zákona č. 240/1998 Z.z. a v znení zákona č. 121/2000 Z.z. Zákon bol vypracovaný podľa vtedy platných komunitárnych predpisov o hospodárskej súťaži a obsahoval ustanovenia týkajúce sa dohôd obmedzujúcich hospodársku súťaž, zneužívania dominantného postavenia, posudzovania koncentrácií a niektoré inštitúty procesného práva.

Potreba vypracovania nového zákona o ochrane hospodárskej súťaže vplynula zo skúseností pri uplatňovaní v súčasnosti platného zákona o ochrane hospodárskej súťaže a taktiež vzhľadom na ďalšie zosúladenie so súťažným komunitárnym právom v procese aproximácie slovenského právneho poriadku s cieľom komplexne a vyčerpávajúco upraviť všetky pre oblasť hospodárskej súťaže relevantné hmotnoprávne a procesnoprávne inštitúty v rámci ucelených celkov vzhľadom na ich kontinuálnu náväznosť.

Legislatívu v oblasti hospodárskej súťaže dopĺňajú aj iné právne normy ako napr. vyhláška PÚ SR č. 268/2004, ktorou sa ustanovujú podrobnosti o náležitostiach oznámenia koncentrácie, vyhláška č. 269/2004, ktorou sa ustanovujú podrobnosti o výpočte obratu, zákon 71/1967 o správnom konaní v znení neskorších prepisov, smernice, usmernenia a dôvodové správy. Právny rámec súťažného práva je kompatibilný s právnou úpravou platnou v EÚ.

4.2.1 Zákon č. 136/2001 Z. z. o ochrane hospodárskej súťaže

Zámerom zákona je chrániť a podporovať efektívnu hospodársku súťaž, ktorá zvyšuje kvalitu ekonomickej efektívnosti. Ide o významný nástroj, ktorý má súčasne chrániť i podporovať efektívne činnosti a konania príslušných subjektov, a to za účelom, aby sa tieto hodnoty a princípy stali prioritným kritériom úspešnosti na danom trhu. Zároveň by malo vo všeobecnosti platiť, že v prostredí trhu, založenom na možnostiach alternatív vo výberoch a v preferovaní efektívnosti, vedie cesta k prirodzeným procesom reštrukturalizácie s následným zvýšením konkurencieschopnosti produkcie, čo prináša prospech spotrebiteľom.

Pod pojmom efektívna hospodárska súťaž sa rozumie posudzovanie a hodnotenie obmedzení súťaže vo väzbe na ich možné pozitívne efekty. Teda nejde o absolútnu, samoučelnú ochranu súťaže. Pod prospechom spotrebiteľov sa pri ochrane súťaže nechápe ich individuálny prospech, ale ekonomicky definovaná kategória (spotrebiteľská renta a renta výrobcu), kumulovaná z toho, že pôsobí súťažný tlak, čím napríklad spotrebiteľ získava kvalitné produkty a služby za nízke ceny. Účelom zákona je taktiež úprava postavenia a pôsobnosti Protimonopolného úradu SR.

Zákon vymedzuje dve kategórie subjektov, ktorých konanie postihuje. prvým sú podnikateľské subjekty a druhým orgány štátnej správy. Pojem obmedzovanie

hospodárskej súťaže v sebe zahŕňa jednotlivé stupne narušovania súťaže, pričom tieto stupne nemajú medzi sebou výrazné hranice. Pri vylučovaní súťaže ide o také protikonkurenčné praktiky, ktorých cieľom alebo výsledkom je čiastočná alebo úplná likvidácia súťaže alebo, pri neexistencii súťaže, bránenie jej vzniku. Zníženie rozsahu súťaže predstavuje také protikonkurenčné praktiky, ktorých cieľom alebo výsledkom je znižovanie existujúceho rozsahu súťaže, najmä v dôsledku znižovania počtu podnikateľov zúčastnených na súťaži. Skresľovanie súťaže znamená zmenu konkurenčných pozícií podnikateľov, vytváranie nerovnakých podmienok pre súťaž alebo poskytovanie výhod niektorým podnikateľom, pričom sa nemení rozsah, ale kvalita súťaže.

4.2.2 Zneužívanie dominantného postavenia

Jednou zo závažných foriem obmedzovania hospodárskej súťaže, ktoré zákon zakazuje, je uzatváranie dohôd obmedzujúcich súťaž. Dohodami obmedzujúcimi súťaž sú dohody podnikateľov, zosúladené postupy podnikateľov a rozhodnutia združení podnikateľov, ktoré majú priamo za cieľ alebo ktorých následkom môže byť obmedzovanie súťaže.

Zákon chápe dohodu v širšom poňatí v porovnaní s Občianskym zákonníkom, t.j. ako ústnu dohodu, písomnú dohodu a dohodu uzavretú konkludentne, ako aj iné súhlasné prejavy vôle vyvedené z ich konania, ktorými môžu byť rôzne gentlemanské dohody alebo dohody preukázané na základe dôkazných prostriedkov iných ako je zmluva (ktoré jednoznačne preukazujú, že k dohode podľa tohto zákona muselo dôjsť, aj keď vyšetrojúci úrad nemôže jednoznačne preukázať, že došlo k ústnej dohode, resp. nemá k dispozícii písomnú zmluvu).

Zosúladený postup vylučuje akýkoľvek priamy alebo nepriamy kontakt medzi subjektmi, cieľom alebo účelom ktorého je buď vplývať na trhový výstup skutočného alebo potenciálneho konkurenta, alebo mu odhaliť smer vlastného výstupu, ktorý sa rozhodli prijať.

V zákone je demonštratívny výpočet tzv. kartelových dojednaní, ktoré obmedzujú súťaž a z tohto dôvodu sú dohody obsahujúce takéto dojednania zakázané. Príkladom takéhoto kartelového dojednania je priame alebo nepriame určenie cien tovaru. K priamemu alebo nepriamemu určeniu cien tovaru môže dochádzať, ako to vyplýva zo

zákona, pri všetkých formách dohôd obmedzujúcich súťaž, t.j. v dohodách, v zosúladených postupoch podnikateľov ako aj v rozhodnutiach združenia podnikateľov. K nepriamemu určeniu cien tovarov dochádza, ak na základe dohody, v dôsledku zosúladeného postupu alebo na základe rozhodnutia združenia uplatňujú podnikatelia rovnaký princíp, resp. princípy pre ďalší postup pri určovaní cien ich tovarov. Nepriamym určením cien je tiež situácia, ak na základe odporúčania združenia podnikateľov si podnikatelia stanovujú konkrétnu výšku cien tovarov alebo ak je konkrétna cena tovarov stanovená podnikateľmi na základe informácií získaných v rámci zosúladenia ich postupov.

Dohodou obmedzujúcou súťaž je aj dohoda obmedzujúca súťaž, v ktorej si podnikatelia vzájomne stanovujú vhodné cenové rozpätia a v rámci nich určujú konkrétne ceny tovarov.

Zo všeobecného zákazu sú vyňaté dohody obmedzujúce súťaž, ak spĺňajú určité kvantitatívne kritériá a nemajú výrazný dopad na súťaž (tzv. pravidlo de minimis). Týmito kritériami je výška spoločného podielu účastníkov dohody alebo výška podielu jedného z nich vo vzťahu k celkovému podielu tovarov na relevantnom trhu* v SR (10%). Zo všeobecného zákazu nie sú vyňaté tzv. ťažké kartely a dohody obmedzujúce súťaž obsahujúce podobný druh obmedzení súťaže vedúce k podobným účinkom na relevantnom trhu (napr. dohody o výhradnej distribúcii, o selektívnej distribúcii, o výhradnom nákupe), ktorých spoločný podiel na trhu presahuje 10% celkového podielu tovarov na relevantnom trhu.

Definícia dominantného postavenia na trhu je postavená na princípe ekonomickej sily, ktorá umožňuje podnikateľovi správať sa na relevantnom trhu nezávisle. Ekonomická sila podnikateľa je určovaná na základe ekonomickej analýzy, pričom jej základom je vymedzenie relevantného trhu a v rámci neho potom identifikácia skutočných konkurentov dotknutého podnikateľa, ktorí môžu ovplyvniť jeho správanie sa na trhu a zabrániť mu v krokoch, ktoré by boli nezávislé od účinného konkurenčného tlaku. Pri analýze postavenia podnikateľa na relevantnom trhu sa prihliada aj na ďalšie faktory, ktorými sú najmä veľkosť trhových podielov jeho najbližších konkurentov, stabilita trhových podielov,

* *Relevantný trh* je priestorový a časový súbeh ponuky a dopytu takých tovarov, ktoré sú na uspokojenie určitých potrieb z hľadiska užívateľa zhodné alebo vzájomne zastupiteľné. Relevantnosť je daná predmetom, priestorom a časom. To znamená, že súťažný vzťah môže vzniknúť z hľadiska predmetu len medzi producentmi rovnakých, prípadne vzájomne substituovateľných výrobkov a služieb. Priestorové a časové kritérium relevantnosti trhu je vyjadrením potrebnej dostupnosti jednotlivých alternatívnych ponúk pre rôznych zákazníkov z hľadiska priestoru a času¹.

prístup k zásobovacím alebo odbytovým trhom, kapitálová náročnosť vstupu na trh a iné bariéry vstupu na relevantný trh. Za zneužitie dominantného postavenia na trhu sa podľa §8 zákona považuje:

- priame alebo nepriame vynucovanie neprimeraných obchodných podmienok,
- hrozba obmedzenia alebo obmedzenie výroby, odbytu alebo technického vývoja,
- uplatňovanie rozdielných podmienok pri zhodnom alebo porovnateľnom plnení,
- viazanie súhlasu s uzavretím zmluvy na podmienku od prijatí ďalších záväzkov,
- dočasné zneužívanie ekonomickej sily s cieľom vylúčiť súťaž

4.2.3 Koncentrácie

Pod pojmom koncentrácia sa rozumie proces ekonomického spájania podnikateľov z hľadiska získania rozhodujúceho vplyvu, resp. práva riadenia, s dopadom na štruktúru trhu. Tieto spojenia sa môžu realizovať na horizontálnej, vertikálnej alebo konglomerátnej úrovni. Pri subjektoch, ktoré sa zúčastňujú procesu ekonomického spájania dochádza k zmene v oblasti ich ekonomickej samostatnosti, a to tak, že sa u niektorých subjektov úroveň ekonomickej samostatnosti znižuje čiastočne (prechod z výlučnej na spoločnú kontrolu) alebo úplne zaniká a na strane druhej, niektoré subjekty zase posilňujú svoju ekonomickú samostatnosť úplne (získanie výlučnej kontroly) alebo čiastočne (prechod zo stavu bez kontroly na úroveň získania spoločnej kontroly).

Príslušné ekonomické spojenie sa môže realizovať akýmkoľvek spôsobom, a to tak na zmluvnom, ako aj nezmluvnom základe. Tento proces zahŕňa etapu od právnych aktov až po právne alebo faktické spojenie subjektov, ktorý má v konečnom dôsledku vplyv na ich konkurenčné správanie. Inak povedané, zníženie počtu samostatných rozhodovacích miest môže následne významne ovplyvniť správanie sa subjektov na trhu v takom zmysle, či sa budú navzájom správať konkurenčne alebo či sa posilňuje trhová sila jedného subjektu. Snahou súťažnej politiky je teda mať kontrolu nad príslušnou štruktúrou trhu, a to z ekonomického hľadiska, zameraného na oblasť získania možnosti vykonávať rozhodujúci vplyv, resp. práva riadenia na činnosť subjektu. Predmetom kontroly môže byť jeden alebo viac podnikateľov, prípadne iba časť podniku. Kontrola nad podnikateľom je možnosť vykonávať rozhodujúci vplyv na činnosť podnikateľa, na zloženie, hlasovanie

alebo rozhodovanie orgánov podnikateľa vzniká najmä na základe väčšinovej účasti z hľadiska základného imania, vlastníctva cenných papierov, hlasovacích práv, zastúpenia v štatutárnych, riadiacich a dozorných orgánoch. Kontrola môže vzniknúť aj pri menšinovej účasti, napríklad v prípade, ak podiel ďalších akcionárov je rozptýlený alebo ak existujú dohody medzi akcionármi, ktoré dávajú menšinovému vlastníčkovi zvláštne práva.

Získanie kontroly môže byť vo forme výlučnej kontroly a vo forme spoločnej kontroly. Ku koncentrácii dochádza tiež pri zmene štruktúry kontroly. Nepriame získanie kontroly predstavuje situáciu, keď podnikateľ prostredníctvom iného podnikateľa získa kontrolu nad iným podnikateľom. Jedným z prípadov získania kontroly je aj založenie spoločného podniku.

Koncentrácia nie je sama osebe zakázaná, nie je to protisúťažná praktika, ale vzhľadom na vplyv na podmienky súťaže je úradom kontrolovaná. Pritom môže ísť buď o vytvorenie takých ekonomických spojení, ktoré menia právnu samostatnosť subjektu alebo vytvorenie ekonomických spojení medzi subjektami, ktorých právna samostatnosť ostáva nezmenená.

Podľa § 10 zákona koncentrácia podlieha kontrole, ak:

- spoločný celosvetový obrat účastníkov koncentrácie dosiahol 1200 mil. Sk a aspoň dvaja z nich dosiahli v SR obrat každý min. 360 mil. Sk za uzavreté účtovné obdobie predchádzajúceho vzniku koncentrácie ,
- aspoň jeden z účastníkov koncentrácie dosiahol v Slovenskej republike celkový obrat najmenej 500 000 000,- Sk za uzavreté účtovné obdobie predchádzajúce vzniku koncentrácie a aspoň jeden ďalší účastník koncentrácie dosiahol celosvetový celkový obrat najmenej 1 200 000 000,- Sk za uzavreté účtovné obdobie predchádzajúce vzniku koncentrácie (obrat = súčet príjmov / tržieb z výnosov z predaja),
- spoločný podiel účastníkov koncentrácie alebo podiel aspoň jedného z nich presiahne 25% z celkového podielu tovarov na relevantnom trhu (obrat = súčet príjmov / tržieb z výnosov z predaja).

Koncentrácia podliehajúca kontrole úradu musí byť oznámená do 30 dní od:

- dňa uzavretia zmluvy

- dňa oznámenia prijatia návrhu v obchodnej verejnej súťaži
- dňa doručenie rozhodnutia štátneho orgánu podnikateľovi
- dňa, keď komisia oznámila podnikateľovi, že vo veci bude konať úrad
- dňa, v ktorom nastala iná skutočnosť, na základe ktorej došlo k vzniku koncentrácie.

Podnikateľ môže úrad požiadať o vydanie stanoviska k zámeru koncentrácie, pričom ho úrad vydá do 30 dní. Vydaním stanoviska nie je dotknutá povinnosť oznámiť koncentráciu. Protimonopolný úrad vydá na základe oznámenia koncentrácie do 60 dní rozhodnutie a zakáže takú koncentráciu, ktorá vytvára alebo posilňuje dominantné postavenie.

Kontrola koncentrácie má dve fázy. Pri prvej sa zisťuje, či koncentrácia nevytvorí alebo neposilní dominantné postavenie, a pri druhej sa vyhotovuje konkrétna bilancia súťažných nevýhod a celohospodárskych výhod.

Úrad, podľa zákona, schváli koncentráciu, ak táto nevytvára ani neposilňuje dominantné postavenie, ktorého dôsledkom sú významné prekážky efektívnej súťaže na relevantnom trhu. Môže pritom schválenie koncentrácie viazať na podmienky vylučujúce vplyv prekážok efektívnej súťaže na tomto trhu.

4.2.4 Protimonopolný úrad Slovenskej republiky

V trhovej ekonomike je konkurenčný tlak jedným zo základných mechanizmov efektívnej alokácie zdrojov a maximalizácie prospechu spotrebiteľov. Ak na trhoch pôsobí tlak konkurencie, podnikatelia sú nútení zlepšovať efektívnosť, znižovať ceny, zlepšovať kvalitu a inovovať svoje produkty. Preto cieľom politiky ochrany hospodárskej súťaže je chrániť a rozvíjať konkurenčné podmienky na trhoch. Konkurenčná politika je aj nástrojom na vytvorenie atraktívneho prostredia pre investície a pre rast pracovných miest, preto pôsobí na zabezpečenie dlhodobu udržateľného rastu a konkurencieschopnosti ekonomiky.

Úlohou Slovenskej republiky je ochrana hospodárskej súťaže na trhoch výrobkov, výkonov prác a služieb, proti jej vylučovaniu, obmedzovaniu alebo skresľovaniu, ako aj vytváranie podmienok pre ďalší rozvoj, s cieľom podporiť hospodársky rozvoj v prospech spotrebiteľov.

Protimonopolný úrad SR bol zriadený NR SR na konci roku 1990. V trhovej ekonomike je konkurenčný tlak jedným zo základných mechanizmov efektívneho fungovania trhu. Poslaním Protimonopolného úradu je preto pôsobiť ako garant rovnoprávnej hospodárskej súťaže, ktorá zaručuje dobre fungujúce trhové prostredie. Základným cieľom je chrániť a napomáhať rozvíjaniu konkurenčných podmienok a taktiež transparentne rozhodovať, preto pravidelne informuje odbornú i laickú verejnosť prostredníctvom médií a internetovej stránky, na ktorej môže verejnosť nájsť informácie o začatých konaniach i jeho rozhodnutiach.

Protimonopolný úrad prostredníctvom kontroly koncentrácií povoľuje spájanie podnikateľov. Cieľom tohto nástroja je preventívne pôsobiť na trh, aby neprišlo k deformáciám súťaže. Vďaka nekontrolovanému spájaniu sa podnikateľov by mohlo prísť k deformácii alebo k úplnému vylúčeniu konkurencie.

Veľmi dôležitou oblasťou pôsobnosti úradu je postihovanie podnikateľov, ktorí medzi sebou uzatvárajú dohody obmedzujúce súťaž. Cieľom takýchto dohôd býva zväčša zmiernenie konkurencie a následný nárast cien.

Úrad môže vo svojom rozhodnutí, ktoré vydáva na konci každého správneho konania a ktoré je pre podnikateľov záväzné a musia ho rešpektovať, nariadiť podnikateľom odstrániť protiprávny stav a udeliť pokutu do výšky 10% z obratu za predchádzajúce účtovné obdobie, a to aj opakovane.

Cez kontrolu veľkých koncentrácií dozerá Úrad na to, aby sa podstatne nemenila štruktúra trhov tak, že sa obmedzí konkurenčný tlak na nich. Úrad zasahuje aj proti dohodám obmedzujúcim súťaž a praktikám zneužívania dominantného postavenia. Deformovať súťažné podmienky môžu aj opatrenia orgánov štátnej správy a samosprávy, preto má úrad možnosť postihovať aj takéto konania. Zákonom sú upravené jeho kompetencie ako rozhodujúci nástroj zabezpečenia systému ochrany a tvorby konkurencie. Rozhoduje najmä v týchto prípadoch:

- ak úrad považuje dohodu medzi podnikateľmi za takú, ktorá obmedzuje súťaž, vydáva rozhodnutie o povinnosti zdržať sa plnenia takejto dohody
- ak dochádza ku zneužitiu dominantného postavenia, úrad vydáva rozhodnutie o povinnosti zdržať sa takéhoto konania

- úrad vydáva rozhodnutia o koncentrácii
- úrad žiada nápravu od orgánov štátnej správy a obcí, ak obmedzujú hospodársku súťaž
- podpory hospodárskej súťaže v procese privatizácie
- podieľa sa na identifikácii a odstraňovaní ostatných bariér vstupu na trh
- zabezpečuje propagáciu princípov ochrany hospodárskej súťaže
- zastupuje SR pri medzinárodných rokovaniach a dohodách v oblasti hospodárskej súťaže

Úrad musí zohľadňovať pri posudzovaní stavu konkurenčného prostredia, pri jeho podpore i ochrane aspekty ako sú vývoj trhu, štruktúra trhu a trhová sila existujúcich konkurentov, substitučné možnosti a možnosti vstupu nových subjektov na trhu.

Činnosť úradu z pohľadu nosných aktivít možno rozdeliť do dvoch fáz, a to na fázu šetrenia a fázu procesu správne ho konania ukončovaného rozhodnutiami prvostupňového a druhostupňového orgánu Protimonopolného úradu SR. V rámci prvej fázy úrad ex offio alebo na základe podnetu, prešetruje isté indície súvisiace s možným obmedzením hospodárskej súťaže. V prípade, ak na základe vykonaných šetrení úrad, v tomto prípade jednotlivý organizačný útvar, ktorému sú zverené konkrétne kompetencie, dospeje k predbežnému záveru, že by mohlo dochádzať k obmedzeniu hospodárskej súťaže, otvára správne konanie vo veci a tým i druhú fázu, ktorá je ukončovaná vydávaním rozhodnutia.

Rozhodovací proces úradu je dvojstupňový, čo znamená, že v prípade vydania rozhodnutia prvostupňovým orgánom, ktoré vecne reprezentuje príslušný organizačný útvar, je možné zo strany účastníka konania podať opravný prostriedok – odvolanie. V takomto prípade sa prípadom zaoberá Rada úradu, ktorá vydáva druhostupňové rozhodnutia. Tieto rozhodnutia sú právoplatnými rozhodnutiami úradu, pričom je možné voči nim podať žalobu na Krajský súd v Bratislave, a to vo veci preskúmania ich zákonnosti. Voči rozhodnutiam Krajského súdu v Bratislave je za určitých podmienok možné podať odvolanie na Najvyšší súd SR. Radu Protimonopolného úradu SR tvoria siedmi členovia, predsedníčka a podpredsedníčka úradu, zvyšní piati členovia Rady úradu sú externými odborníkmi na právo a politiku hospodárskej súťaže.

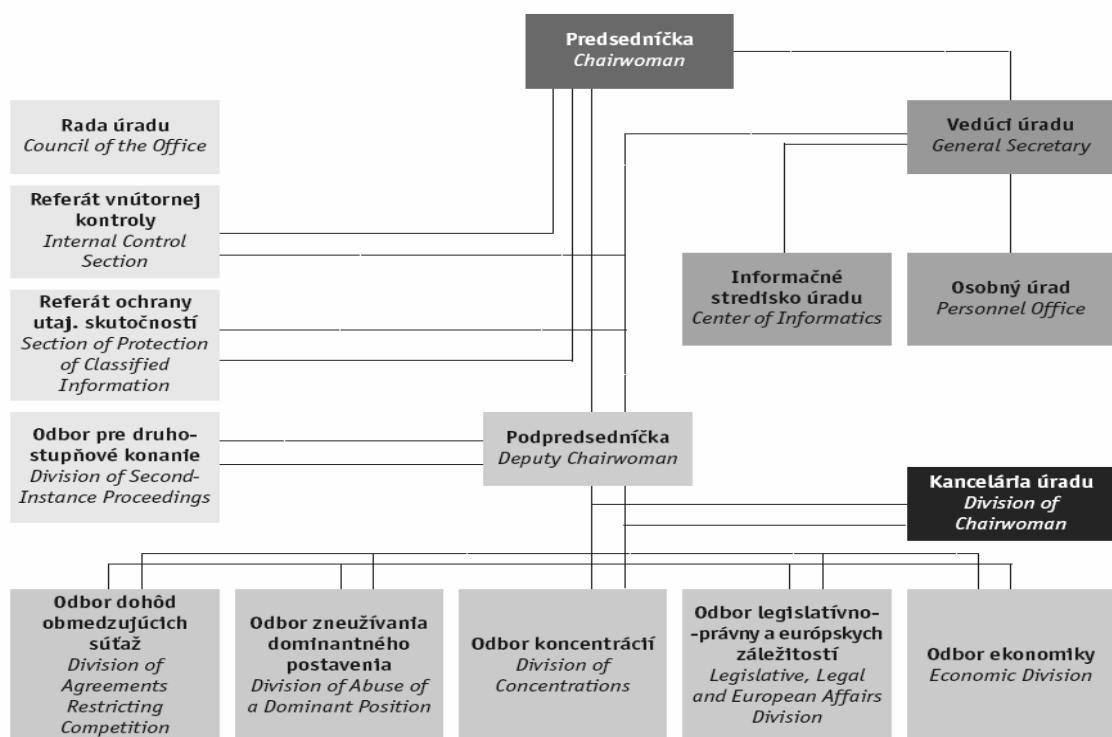
Na čele úradu stojí predseda ktorý je štatutárnym orgánom. Aby sa vylúčilo prípadné politické ovplyvňovanie výkonu funkcie predsedu úradu, musí spĺňať požiadavku nestrannosti. Nestrannosť predsedu úradu je nezlučiteľnosť výkonu jeho funkcie

s podnikateľskými aktivitami, s inými funkciami a najmä s členstvom v politickej strane alebo v politickom hnutí. Predsedu vymenúva prezident SR na 5-ročné funkčné obdobie s možnosťou opätovného zvolenia na 1 ďalšie funkčné obdobie. Maximálna dĺžka funkčného obdobia je teda 10 rokov. Výkon funkcie predsedu úradu končí len z taxatívne vymenovaných dôvodov, na základe ktorých prezident predsedu úradu môže odvolať.

Predseda riadi a kontroluje činnosť úradu, vymenúva členov osobitnej komisie pre rozklad a poskytuje informácie v súlade so zákonom o slobodnom prístupe k informáciám. Podpredseda zastupuje predsedu v čase jeho neprítomnosti v určenom rozsahu, priamo riadi komisiu pre rozklad, podieľa sa na zverejňovaní dôležitých poznatkov v médiách a zodpovedá za vecné stanoviská k materiálom určených na rokovanie vlády. Informačné stredisko úradu plní úlohy na úseku tvorby, aplikácie, ochrany a technickej a systémovej údržby počítačovej siete a dokumentácie vedeckých a odborných informácií. Zabezpečuje činnosť úradnej knižnice a tiež vypracúva stanoviská k materiálom určeným na prerokovanie vláde.

Organizačná štruktúra Protimonopolného úradu SR

Schéma 1

Zdroj: www.antimon.gov.sk

Kancelária úradu koordinuje, organizuje a realizuje úlohy súvisiace so zabezpečovaním činnosti predsedu, jeho styku s predstaviteľmi štátnych orgánov,

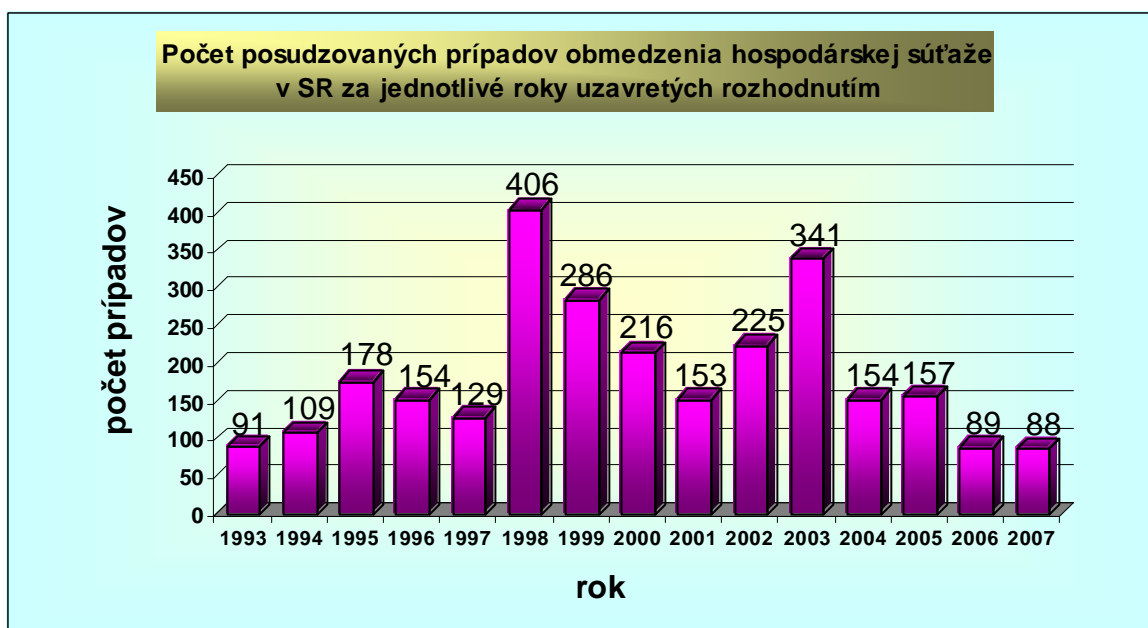
organizácií a inštitúcií, realizuje úlohy v oblasti medzinárodných vzťahov, zabezpečuje styk s verejnosťou, osvetovú a publikačnú činnosť atď. Vnútorňa kontrola kontroluje hospodárenie s prostriedkami štátneho rozpočtu a dodržiavanie právnych predpisov. Úrad, ako inštitúcia platená z verejných prostriedkov, má záujem, aby verejnosť dostávala informácie o aktivitách úradu a jeho výstupoch. Úrad preto komunikáciu s verejnosťou považuje za dôležitú súčasť svojej práce. Úrad na svojej webovej stránke informuje o všetkých relevantných výstupoch a zverejňuje právoplatné rozhodnutia, vrátane ich odôvodnení. Odbor ekonomiky plní úlohy na personálnom, mzdovom, finančnom, rozpočtovom a prevádzkovom úseku, ale aj riadiť úlohy v oblasti utajovaných skutočností. Už z názvu odboru legislatívno-právneho a európskych záležitostí vyplýva jeho pôsobnosť v týchto oblastiach.

4.2.5 Konkurenčné prostredie v SR

Súťaž je jedným zo základných a nevyhnutných prvkov ekonomického systému. Núti jednotlivých podnikateľov, aby sa správali efektívnejšie, prispôbovali sa neustálym zmenám na trhu, inovovali svoje výrobky i jednotlivé výrobné procesy. Týmto tlakom súťaž významne prispieva k zlepšeniu celkovej dynamiky a vývoja jednotlivých priemyselných odvetí, ako aj k nižším cenám a vyššej kvalite výrobkov a služieb pre spotrebiteľov.

Stále však existuje veľa možností a príležitostí ako súťaž obmedziť, čo má výrazne negatívny dopad na spoločnosť. Aby sa takémuto stavu predišlo, je nevyhnutné trh chrániť pred činnosťami a konaniami, ktoré môžu viesť k obmedzeniu súťaže, alebo ak už k takýmto činnosťami a konaniam došlo, odhaľovať ich a trestať, čo má vo svojej kompetencii Protimonopolný úrad SR.

Graf 1

Zdroj: Výročné správy Protimonopolného úradu ,doplnené o vlastné spracovanie

Ako možno vidieť z grafu, počet odhalených prípadov obmedzovania hospodárskej súťaže v jednotlivých rokoch je rôznorodý. Ak by bola kvantitatívna stránka kľúčovým ukazovateľom, mohli by sme na základe podobnosti v počtoch prípadov a ich vývoja, pozorovať tri etapy v histórii existencie Protimonopolného úradu.

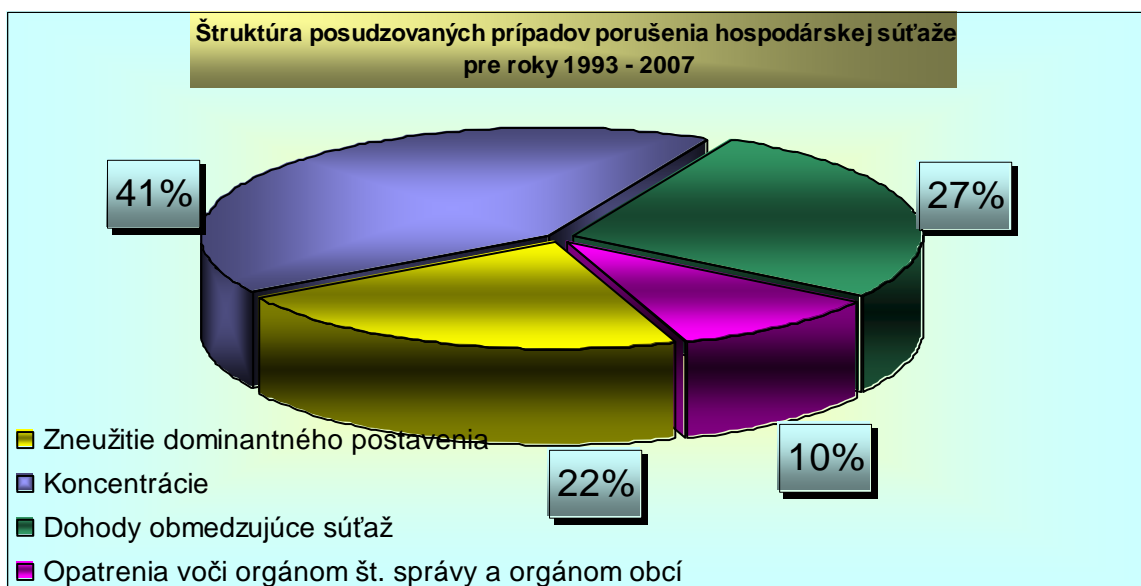
V prvej fáze svojej existencie od roku 1993 až po rok 1997 sa počet prípadov uzavretých rozhodnutí pohyboval medzi 91 prípadmi ročne (1993) a 178 prípadmi (1995), pričom v prvých troch rokoch počet rástol, v roku 1995 dosiahol vrchol a potom vykazoval klesajúcu tendenciu. Príčiny takéhoto vývoja spočívajú predovšetkým v

liberalizácii prostredie pre fungovanie efektívnej súťaže, následkom prijatia zákona č. 188/1994 Z. z. o ochrane hospodárskej súťaže a priblížením súťažného práva predpisom EÚ. V tomto období klesol počet prípadov zneužitia dominantného postavenia, a to predovšetkým účelnou dekoncentráciou v procese privatizácie a liberalizáciou zahraničného obchodu.

Rok 1998 môžeme označiť za začiatok druhej etapy. Počet prípadov zakončených rozhodnutím výrazným spôsobom vzrástol a to až na 406 prípadov a až do roku 2001 rovnomerne klesal na úroveň 153 prípadov, aby v nasledujúcich dvoch rokoch opäť stúpol až na 341 prípadov v roku 2003. Vývoj v tomto období výrazne determinovalo zvýšené úsilie o transparentnosť vo všetkých oblastiach ekonomického a spoločenského života, súvisiace aj s výmenou vládnych garnitúr po voľbách 1998, ale predovšetkým so zreteľom na snahu SR o vstup do EÚ a s tým súvisiacimi zmenami. Treba poznamenať, že vývoj bol jednoznačne daný aj prijatím nového zákona č. 136/2001 Z. z., o ochrane hospodárskej súťaže.

Posledná tretia fáza je vymedzená predovšetkým vstupom SR do EÚ v roku 2004. Rok 2004 bol nielen rokom vstupu SR do EÚ, ale je aj obdobím, v ktorom sa uskutočnila modernizácia pravidiel hospodárskej súťaže v rámci európskeho priestoru a bola realizovaná decentralizácia kompetencií Európskej komisie v oblasti hospodárskej súťaže. Taktiež tento rok nadobudol účinnosť zákon č. 204/2004 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 136/2001 Z. z. Oproti roku 2003 klesol počet rozhodnutí na 154 v roku 2004 a podobne o rok neskôr zaznamenal Úrad len o tri rozhodnutia viac. Počet rozhodnutí sa ešte znížil nasledujúcich rokoch na 89 (2006), resp. 88.(2007).

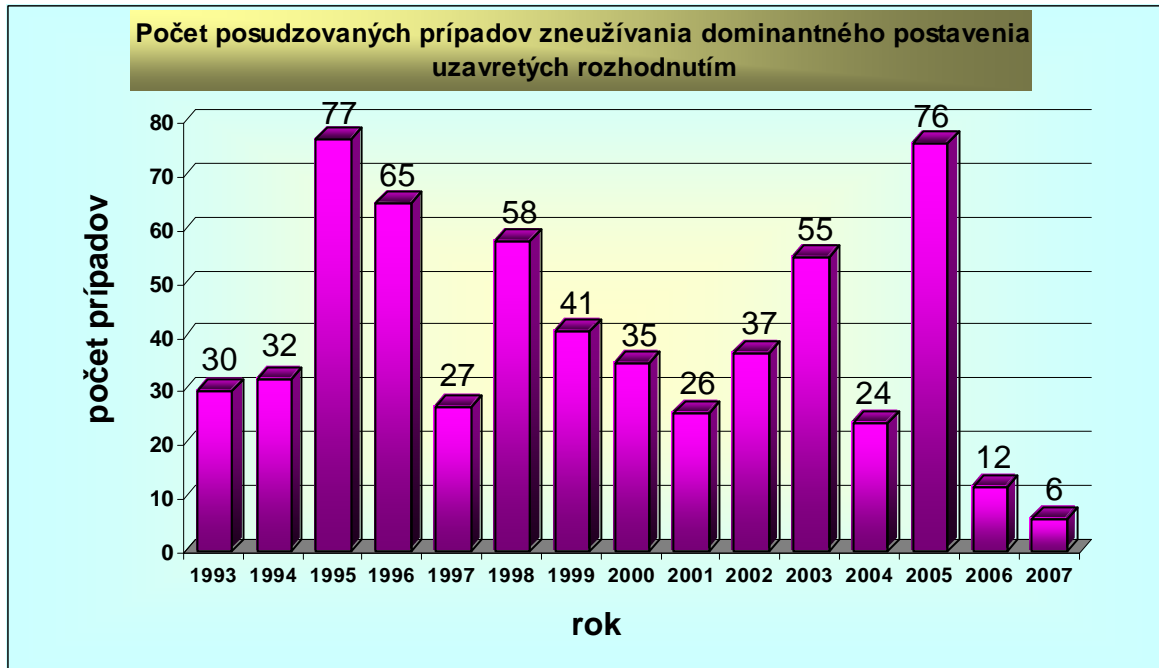
Graf 2

Zdroj: Výročné správy Protimonopolného úradu doplnené o vlastné spracovanie

Zneužitie dominantného postavenia

Graf 3

Zdroj: Výročné správy Protimonopolného úradu, doplnené o vlastné spracovanie

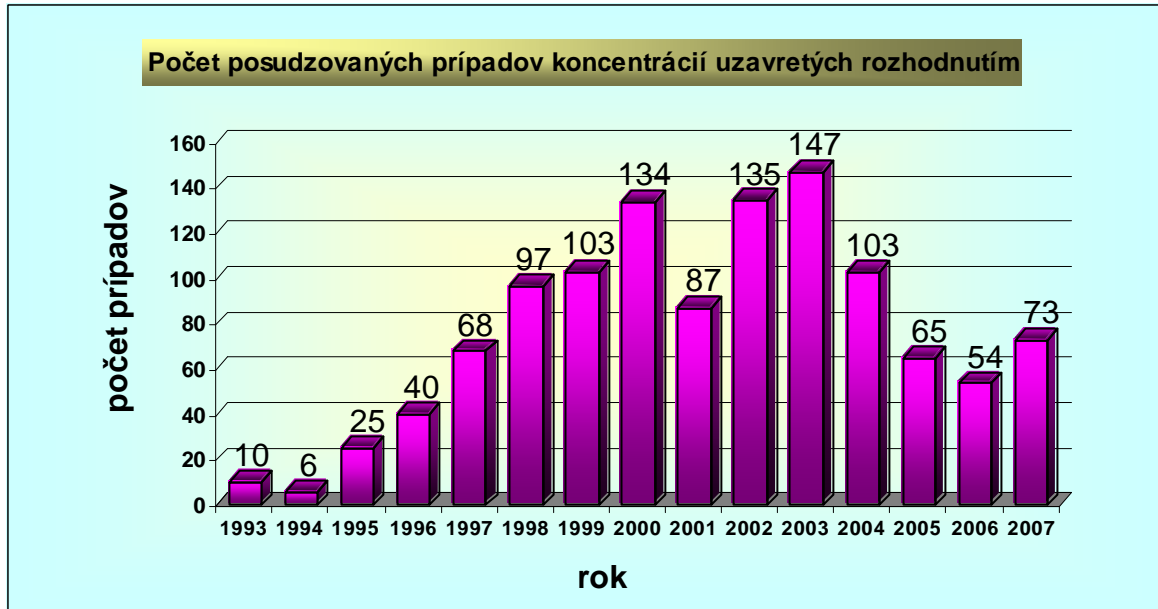
Potreba kontroly a zásahov voči snahám podnikateľov s dominantnou trhovou silou o zneužitie svojho postavenia a bráneniu novo vznikajúcej konkurencie patrí medzi jedny z dôležitých aktivít Protimonopolného úradu. Správanie sa dominantných hráčov na trhu môže mať charakter vykorisťovateľský, vylučovací alebo môže byť kombináciou oboch. Všeobecne sa považujú za zneužívajúce také praktiky dominantných spoločností, ktoré sa zvyčajne odchyľujú od štandardných spôsobov pôsobenia podnikateľov na konkurenčných trhoch a ktoré sú spôsobilé ovplyvňovať štruktúru trhu zoslabovaním, resp. elimináciou už existujúceho stupňa súťaže.

Protimonopolný úrad počas svojej existencie od roku 1993 vydal celkovo 749 rozhodnutí v otázkach zneužitia dominantného postavenia, čo predstavuje 22% zo všetkých rozhodnutí Úradu. Počet rozhodnutí v jednotlivých rokoch kolíše. Výrazne nad priemerom sú roky 1995 (so 77 rozhodnutiami) a výrazný bol aj nasledujúci rok 1996 (65 rozhodnutí). Rok 2005, ako predvolebný rok a rok po vstupe do EÚ, a tým aj prispôbovaniu sa prísnejším súťažným pravidlám, bol pre PMU veľmi výrazný (76 rozhodnutí). Takéto vysoké počty rozhodnutí majú nepochybne výrazný preventívny a odstrašujúci účinok a v rokoch bezprostredne nadchádzajúcich môžeme vždy pozorovať výrazný pokles v ich počte, čo ako môžeme predpokladať je znakom, že podnikatelia reagujú na rastúcu hrozbu pokút a iných postihov a vo väčšej miere dbajú na dodržiavanie

súťažných pravidiel. Potvrdzujú to roky 2006 (12 rozhodnutí) a hlavne rok 2007 (6 rozhodnutí), v ktorom PMU prijal najmenší počet rozhodnutí vo svojej histórii.

Koncentrácie

Graf 4

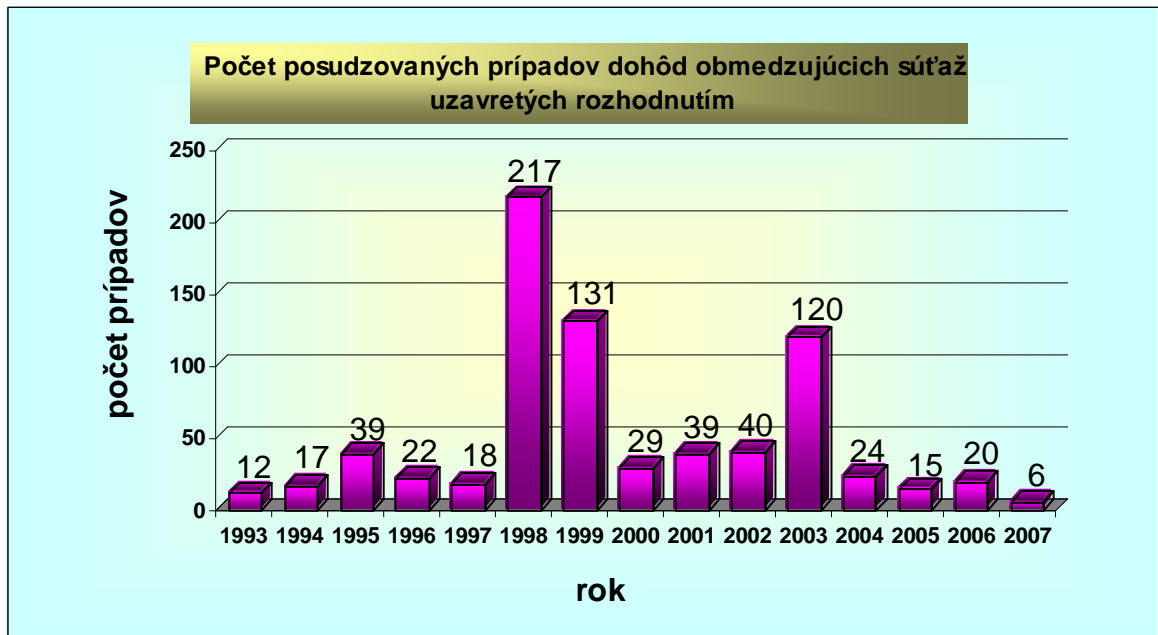
Zdroj: Výročné správy Protimonopolného úradu doplnené o vlastné spracovanie

Koncentraciami podnikatelia zvyčajne zvyšujú vlastnú efektívnosť, avšak Protimonopolný úrad v procese ich posudzovania smeruje svoju pozornosť na efekty, ktoré novo vzniknutá trhovú pozíciu podnikateľov po transakcii môže priniesť, a to z pohľadu možného vytvorenia významných prekážok efektívnej súťaže na trhu. Od svojho vzniku Úrad vydal celkovo až 1147 rozhodnutí v prípadoch koncentracie, čo je najväčší počet spomedzi všetkých oblastí (41%), ktoré Úrad postihuje. Pri šetrení sa posudzuje, či fúzie alebo akvizície nebudú viesť k vytvoreniu pozície na trhu, ktorá obmedzí efektívnu konkurenciu. Pri kontrole koncentrácií sa analyzujú trhy a predikuje sa budúci vývoj. Posudzuje sa situácia pred a po koncentracií a najmä skutočnosť, či v dôsledku koncentracie nedôjde k vytvoreniu alebo posilneniu dominantného postavenia, čo by následne viedlo k negatívnym dopadom na spotrebiteľov.

Od roku 1993, keď vydal v tejto oblasti 10 rozhodnutí, každoročne počet riešených prípadov narastal (s výnimkou roku 2001), až do roku 2003 keď vydal 147 rozhodnutí. Potom počet riešených koncentrácií naopak klesal na 54 v roku 2006, a v poslednom roku 2007 opäť mierne vzrástol. Treba však pripomenúť, že do tohto počtu sú zaradené aj šetrenia, ktoré majú za výsledok kladné stanovisko Úradu a teda následné povolenie koncentracie.

Dohody obmedzujúce súťaž

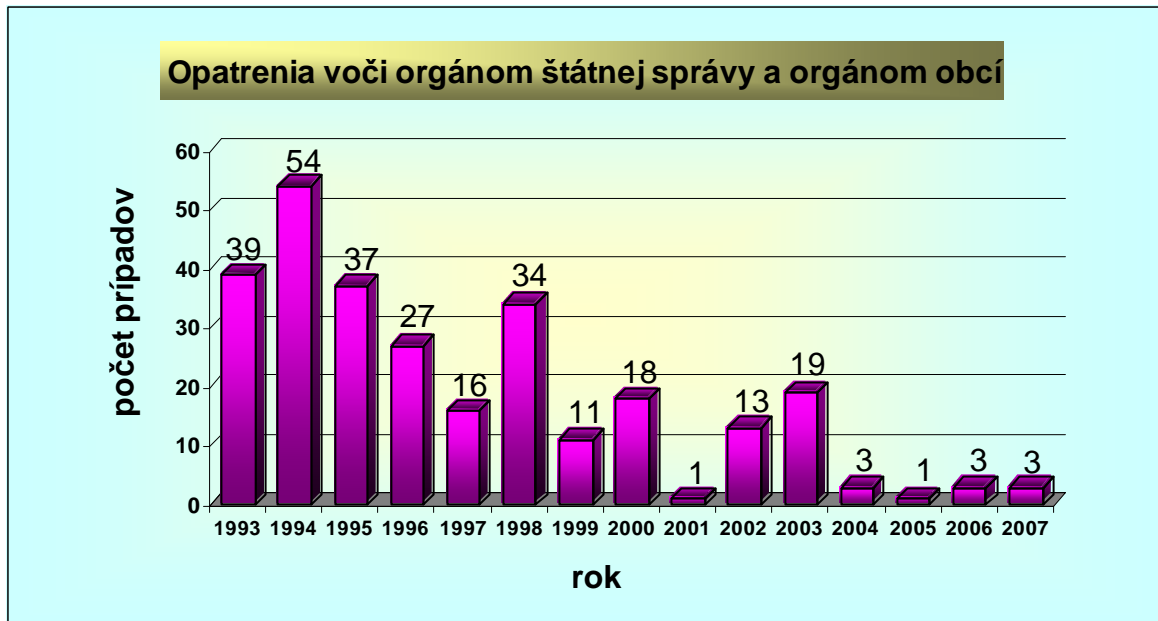
Graf 5

Zdroj: Výročné správy Protimonopolného úradu doplnené o vlastné spracovanie

Dohodami obmedzujúcimi súťaž sú dohody podnikateľov, zosúladené postupy podnikateľov a rozhodnutia združení podnikateľov, ktoré majú priamo za cieľ alebo ktorých následkom môže byť obmedzovanie súťaže. Cieľom dohôd obmedzujúcich súťaž je vo všeobecnosti zvýšenie cien tovarov a služieb poskytovaných účastníkmi dohody a tým aj ich zisku, pričom pre spotrebiteľov neprinášajú tieto dohody žiadne objektívne výhody. Dohody obmedzujúce súťaž z dlhodobého hľadiska tiež znižujú konkurencieschopnosť odvetvia, pretože eliminujú konkurenčný tlak medzi konkurentmi prispievajúci k inováciám a efektívnosti.

Približne 27 % všetkých prípadov riešených Protimonopolným úradom sa týka práve tejto skupiny protisúťažných praktík. V období posledných 15 rokov sa, okrem troch rokov, vždy zmestili do 40 prípadov ročne. Roky 1998, 1999 a 2003 sa však výrazne líšia od priemeru. Možno sa domnievať, že je to aj vplyvom výmeny vlád po voľbách a sprísnenému pohľadu Úradu.

Zdroj: Výročné správy Protimonopolného úradu doplnené o vlastné spracovanie

Je veľmi dôležité, aby konkurenti pôsobili na rovnakom základe. Okrem podnikateľských subjektov obmedzovať hospodársku súťaž môžu aj orgány štátnej správy, územnej samosprávy, ako aj záujmovej samosprávy. Tieto orgány niekedy chcú využiť verejné zdroje na podporu niektorých hospodárskych činností alebo na ochranu národných priemyselných odvetví. Poskytovanie týchto zdrojov je známe ako štátna pomoc. Je zakázané, aby výkon týchto orgánov obmedzoval súťaž napríklad formou zjavnej podpory zvýhodňujúcej určitého podnikateľa. Konanie týchto orgánov a inštitúcií sa posudzuje v rámci správneho konania s možnosťou sankcií, ktoré v prípade preukázania porušenia zákona je povinnosť uložiť. Takže procesný postup úradu v takýchto konaniach je identický ako v prípadoch porušovania pravidiel hospodárskej súťaže zo strany podnikateľských subjektov.

Opatrenia voči orgánom štátnej správy a obcí predstavujú 10% podiel na všetkých opatreniach úradu a sú teda najmenšou skupinou protisúťažných praktík, ktoré sú vo vyšetrovacej kompetencii Protimonopolného úradu. V prvých rokoch samostatnosti SR boli počty prípadov najvyššie a okrem menších výkyvov sa počet prípadov z roka na rok znižoval. Najviac opatrení vydal Úrad v roku 1994 (54 opatrení), najmenej v rokoch 2001 a 2005 (len 1 opatrenie ročne). Od vstupu SR do EÚ nevydal Úrad viac ako 3 rozhodnutia ročne, čo signalizuje dobrú informovanosť štátnych a samosprávnych orgánov o miere svojich kompetencií a právnom vedomí v oblasti súťažného práva.

4.3 Hospodárska súťaž v podmienkach Spojeného kráľovstva Veľkej Británie a Severného Írska

Spojené kráľovstvo Veľkej Británie a Severného Írska má bohatú históriu súťažného práva. Existuje však jasný zlom medzi skoršími zákonmi a povojnovým systémom kontroly hospodárskej súťaže. Tento povojnový systém bol takmer kompletne nahradený dvoma kľúčovými zákonmi, „Competiton Act 1998“ a „Enterprice Act 2002“. Tieto právne normy zaviedli súťažné právo do väčšiny ekonomických sektorov a dokonca aj do takých ako sú samospráva a orgány štátnej správy, ktoré fungujú v osobitných režimoch. Súťažné pravidlá týchto dvoch zákonov sa vo všeobecnosti vzťahujú aj na tieto verejné sektory, hoci orgány uplatňujúce zákon sa môžu odlišovať.

4.3.1 Competiton Act 1998

Competiton Act 1998 sa primárne vzťahuje na kontrolu dohôd medzi dvoma alebo viacerými podnikateľmi, ktoré sú ustanovené v kapitole I. „Prohibition“ zákona a zneužitíu dominantného postavenia, kapitola II. „Prohibition“ zákona. Tento zákon taktiež ustanovuje potrebné vyšetrovacie a vynucovacie právomoci a je tiež doplnený zákonnými nástrojmi na uplatňovanie súťažného práva. Tento zákon do značnej miery nahradil dovtedy platnú súťažnú legislatívu („Restrictive Trade Actes 1976 and 1977“, „Resale Prices Act 1976“, „Restrictive Practices Court Act 1976“ spolu so zákonom Competiton Act 1980). Zákon vstúpil do platnosti 1. marca 2000.

V čase zákonodarného procesu pri jeho vstupe do platnosti sa vláda jasne vyjadrila, že prvoradým zámerom tohto zákona je zredukovanie bremena, ktoré znášajú podniky so zosúladením domáceho práva a práve Európskeho spoločenstva. „Aby bola zaistená hladká interakcia medzi právnym a podnikateľským prostredím EÚ a prostredím v Spojenom kráľovstve máme v úmysle aby tieto zákony boli interpretované v zhodnom zmysle ako ekvivalentné ustanovenia práva EÚ. Tento účinok má klauzula 58 zákona. Takáto zhoda bude veľkým benefitom pre veľký počet rôznych podnikateľských sektorov, ktoré sa v súčasnosti musia trápiť s dvoma rozdielnymi prístupmi súťažnej politiky. Prináša to jednotné podmienky pre našu obchodnú komunitu v Spojenom kráľovstve, v dobe keď sú firmy stále viac a viac zapojené do podnikania na európskych trhoch.“ (**Lord Simon, 1997**)

Podstatné ustanovenia zákona sú plánované pôsobiť rovnakým spôsobom ako v prípade aplikácie súťažného práva EÚ, a preto zákon nariaďuje riadenie sa súťažným právom EÚ, okrem závažných prípadov rozdielnosti. Dodatky ku „Competition Act“ boli prijaté v zákone „Enterprise Act 2002“ a neskôr bol tento zákon doplnený, a to v roku 2004 tak, aby sa prispôbil modernizačnému procesu v Európskej únii.

4.3.2 Enterprise Act 2002

Tento zákon zaviedol podstatné zmeny do právnej úpravy hospodárskej súťaže a taktiež výrazne posilnil ochranu práv spotrebiteľov. Nové súťažné predpisy, z ktorých väčšina vstúpila do platnosti 20. júna 2003, doplnilo ustanovenia zákona „Competition Act“ a nahradilo ustanovenia zákona „Fair Trading Act 1973“. Výsledkom je jasnejšia právna úprava trhov a podnikania.

Zákonom bol zriadený Office of Fair Trading (OFT) ako právnická osoba, pod kontrolou štátu, na čele so správnou radou, pozostávajúcou z predsedu, výkonného riaditeľa a najmenej ďalších štyroch členov, ktorí sú menovaní ministrom. Pred vstupom zákona do platnosti OFT pôsobil ako pomocný administratívny orgán podriadený Generálnemu riaditeľstvu pre spravodlivú súťaž, ktorý bol zákonom zrušený a jeho právomoci a povinnosti prešli na OFT. Reformy sa taktiež týkajú odvolacieho súdu pre Komisiu pre hospodársku súťaž (Competition Commission), ktorý bol nahradený nezávislým orgánom a to konkrétne Odvolacím súdom pre hospodársku súťaž (Competition Appeal Tribunal), ktorý okrem toho, že prebral odvolacie prípady po predchodcovi, má aj niektoré nové funkcie, zahŕňajúc aj riešenie prípadov vymáhania náhrad za škody spôsobené v prípadoch porušenia pravidiel pre hospodársku súťaž, revízie koncentrácií, či skúmaní relevantných trhov.

Zákon do značnej miery zmenil systém kontroly koncentrácií, ktorý dovtedy upravoval zákon „Fair Trading Act 1973“. Najdôležitejšie zmeny spočívajú hlavne v tom, že takmer všetky ďalšie rozhodnutia sú prijímané OFT a Komisiou pre hospodársku súťaž, ktoré pôsobia už ako nezávislé orgány. Ministerstvo môže zasiahnuť len v prípade vyčlenených prípadov verejného záujmu, ako sú národná bezpečnosť a koncentrácia printových médií. Koncentrácie sú podrobené po novom jednoznačným „Súťažným testom“, ktoré nahradili neurčité „Testy verejného záujmu“. Koncentrácie môžu byť zakázané, alebo náprava vyžadovaná len v prípadoch podstatného zníženia konkurencie. Koncentrácia podlieha preskúmaniu v prípade, že ročný obrat cieľovej spoločnosti

presahuje 70 miliónov libier, alebo trhový podiel dosahuje 25%. Zákon taktiež zaviedol právo na odvolanie pre účastníkov koncentrácie a osobám podstatne zasiahnutým rozhodnutím OFT, Komisiou pre hospodársku súťaž, alebo ministerstvom.

Zákon zavádza možné tresty pre fyzické osoby (riaditelia a zamestnanci), ktorí sa nečestne zúčastňujú najhorších foriem kartelov, ako sú cenové dohody, rozdelenie trhu atď. Usvedčenie z takýchto praktík môže viesť k odňatiu slobody až na päť rokov alebo k zákonom neobmedzenej pokute.

4.3.3 Inštitucionálne zabezpečenie

4.3.3.1 Office of Fair Trading (Úrad pre spravodlivé obchodovanie)

Úrad pre spravodlivé obchodovanie bol pôvodne založený v zmysle zákona „Competition Act 1998“, ale jeho úloha a kompetencie boli neskôr zmenené zákonom „Enterprise Act 2002“. Na základe tohto zákona vznikol Úrad ako právnická osoba, pod kontrolou štátu, útvarom, ktorý spadá pod kráľovskú korunu. Ďalej bol zrušený Úrad Generálneho riaditeľa pre fair obchodovanie s tým, že vyšetrované prípady a rozhodnutia sa budú stále v kompetencii Úradu generálneho riaditeľa, presnejšie OFT, ktorý bol podporným orgánom Úradu generálneho riaditeľa.

Hlavné úlohy OFT spočívajú v získavaní a zhromažďovaní informácií, poskytovaní informácií verejnosti (napr. OFT sa vyžaduje publikovanie ročného plánu a výročnej správy), poskytovanie informácií a poradenstva ministerstvám. Vo vzťahu k získavaniu informácií je v právomoci OFT zostaviť komisiu alebo zaistiť inú podporu (finančnú, organizačnú, a pod.) výskumu. To je z dôvodu zabezpečenia dostatočných informácií pre podporu rozhodnutí. Tiež má za úlohu zabezpečovať vzdelávacie funkcie, aby informoval verejnosť o spôsobe, ktorým efektívne fungujúca hospodárska súťaž podporuje prospech spotrebiteľov. Podporuje i aktivity iných subjektov, ktoré robia obdobnú kampaň. Zákon stanovuje, že OFT musí byť zložený z predsedu a minimálne 4 ďalších členov menovaných ministerským predsedom. Doba funkčného obdobia je stanovená ministrom avšak nesmie prekročiť 5 rokov, pričom však môžu byť členovia aj znovuzvolení. V prípade že sú predseda a ďalší členovia už menovaní, nie je ich možné predčasne odvolať s výnimkou pracovnej neschopnosti, prípadne z dôvodu porušenia etických zásad. Tak ako v prípade menovania, tak aj pri odvolávaní je tento proces v právomoci ministra.

Od februára 2006 stojí v čele OFT ako predseda Philip Collins, podporovaný výkonným riaditeľom a piatimi ďalšími členmi správnej rady.

Organizačná štruktúra OFT

Schéma 2

Board				Chairman Philip Collins		Chief Executive John Fingleton		Executive Committee					
Policy and Strategy Jonathan May				Markets and Projects Sean Williams				Consumer Advice and Trading Standards (CATS) Christine Wade					
Strategy and Planning	Policy Unit	General Counsel's Office	Chief Economist's Office	Enquiries and Preliminary Investigation	Market groupings	Mergers	Cartels	Case Support and Training	Consumer Direct				
					Services					Goods	Infrastructure	OFT Plus	Scambusters
Communications Sue Cook				Executive Office Erik Wilson			Operations Bart Smith						
Press Office	Consumer Communications	Business Communications	Library	Private Office	Stakeholder Liaison	Internal Communications	Facilities Management	Finance and Procurement	Human Resources and Talent Management				
							Information Technology	Risk Management					

Zdroj: www.offt.gov.uk

Základnými úlohami OFT vo sfére súťažného práva sú aplikovanie článkov 81 a 82 zmluvy a asistovanie EC komisii v prípade potreby, vynucovanie uplatňovania kapitoly 1 a 2 Prohibition Zákona „Competition Act 1998“, preskúvanie koncentrácií a ich prípadné predkladanie pre Competition Commision na preskúvanie, riadenie previerok trhov a ich možné predkladanie CC, jednanie ako orgán s hlavnou zodpovednosťou za vyšetrovanie porušovaní zákona pri kartelových dohodách, hoci pri vyšetrovaní v trestnom konaní takýchto priestupkov musí jednať v spolupráci s „ Serious Fraud Office“ v Anglicku a Walese a s „Procurator Fiscal“ v Škótsku.

Vo vzťahu k odvetviam ako sú služby zabezpečujúce vodu, plyn, elektrinu, železničnú dopravu, telekomunikácie, osobnú leteckú dopravu a poštové služby – sú zriadené špeciálne regulačné orgány aby riadili súťaž v týchto odvetviach a presadzovali výkon „Competition Act“ a iných nariadení a predpisov primerane s článkami 81 a 82 EC. Sú označované ako „concurrent regulators“. V odvetví telekomunikácií pôsobil ako

regulačný úrad Oftel, pričom v roku 2004 prevzal jeho úlohu Ofcom a veľmi krátko po založení zvažoval rozdelenie BT. Už predtým rozhodol Oftel v mnohých prípadoch BT spadajúcich pod výkon Competition Act 2002. Na zabezpečenie spolupráce sú vytvárané spoločné pracovné skupiny OFT a daných regulačných orgánov. Sledujúc modernizáciu súťažného práva EÚ a zmeny vzťahov medzi týmto právom a národným právom, pripravuje OFT množstvo smerníc užitočných a voľne dostupných zdrojov, ktoré umožňujú jasné vysvetlenie daných právnych predpisov.

4.3.3.2 Competition Commision (Komisia pre hospodársku súťaž)

CC je jednou z nezávislých verejných inštitúcií, ktoré napomáhajú zabezpečovať zdravú hospodársku súťaž medzi podnikom vo VB, zabezpečujúc tým prospech podnikateľom, spotrebiteľom a celej ekonomike. Bola vytvorená na základe zákona Competition Act 1998 (netreba si ju mýliť s EC), keď nahradila predchádzajúcu komisiu pre monopoly a koncentrácie (Monopolies and Merger Commision).

Komisia je orgánom fungujúcim pod základnou súťažnou legislatívou, vyšetrojúca a uplatňujúca zákonné postupy pri koncentráciách a vyšetrojúca podnety na prešetrenie relevantných trhov, ktoré dostáva od OFT. Taktiež vyšetrojuje podnety, ktoré môžu podať odvetvoví regulátori (telekomunikačný, vodný, plynový, elektrický, železničný, letecký, poštový, minister hospodárstva). Pri koncentráciách je to v prípade, keď väčšie spoločnosti získajú viac ako 25% podiel na trhu a takéto fúzie by mohli viesť k podstatnému zníženiu konkurencie na jednom alebo viacerých trhoch v Spojenom kráľovstve.

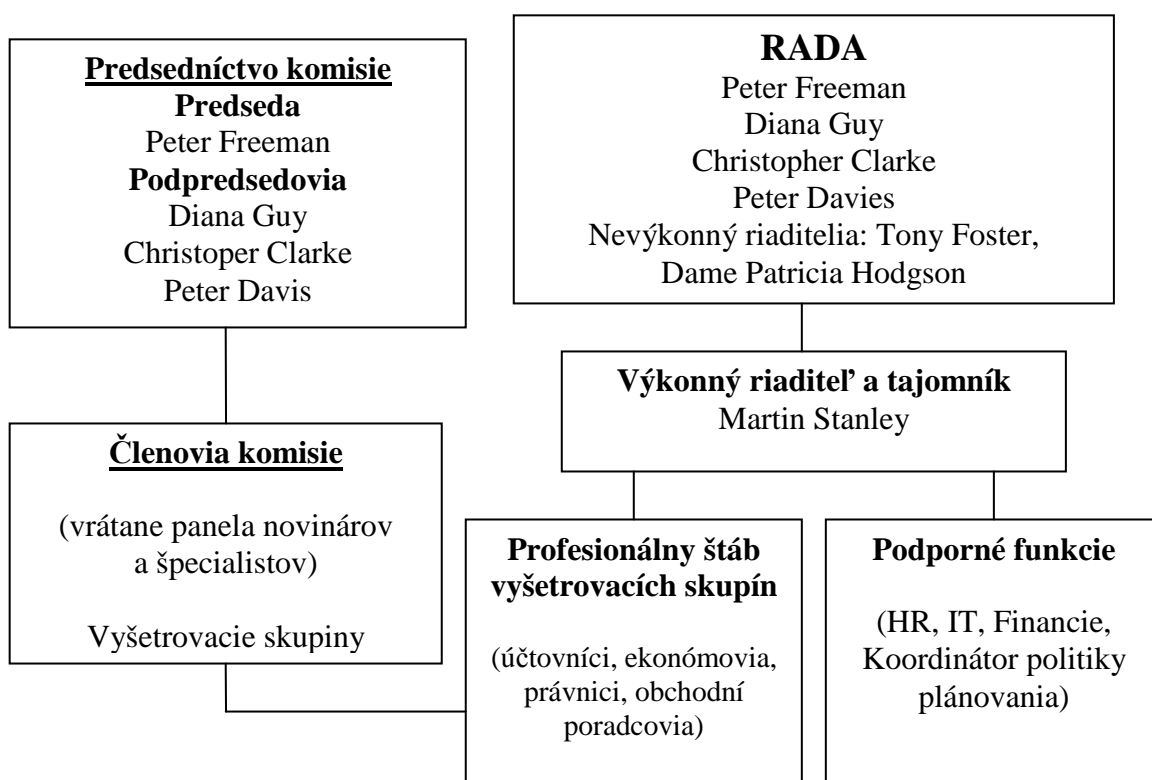
Komisia nemá právomoc sama začať konať, ale na druhej strane má určité právomoci aj v súvislosti s niektorými odvetvovými regulátormi. V prípadoch, keď v regulovaných odvetviach systém regulácie funguje neefektívne, prípadne môže pôsobiť ako prostredník medzi regulačnými orgánmi a regulovanými firmami.

Pravidlá konania CC sú stanovené doporučeniami v zákone „Enterprice Act 2002“. V každom vyšetrovanom prípade sú ustanovené posudkové skupiny. Každá takáto skupina musí pozostávať z minimálne 3 osôb, pričom jedna z osôb môže byť (aj keď nemusí nevyhnutne) predseda CC. Predseda CC alebo jeho v jeho neprítomnosti podpredseda, sa môžu zúčastniť stretnutia ktorejkoľvek zo skupín a ponúknuť odporúčania, ktorými sú skupiny povinné sa viazať. Ani predseda, ani podpredseda však nemajú právo hlasovať, aj keď poskytujú danej skupine odporúčania.

Členovia CC sú menovaní do funkcie na osem ročné obdobie. Sú vyberaní a menovaní vládou na základe posúdenia ich spôsobilostí, skúseností, rôznorodosti, schopností z oblasti súťažného práva, ekonómie, financií a priemyslu. Všetci (približne 50 členovia) s výnimkou predsedu pracujú na polovičný úväzok. Okrem členov pracuje pre CC približne 150 zamestnancov vrátane ekonómov, obchodných poradcov, právnikov, administrátorov a podporného personálu. Dve tretiny z nich sú priamo zamestnaní a dôraz sa kladie na terminované zmluvy s cieľom zabezpečiť pružnosť počtu zamestnancov v závislosti od objemu a náročnosti právne vyšetřovaných prípadov.

Organizačná štruktúra Komisie pre hospodársku súťaž

Schéma 3

Zdroj: www.competition-commission.org.uk

4.3.3.3 Competition Appeal Tribunal (Odvolací súd pre hospodársku súťaž)

Odvolací súd pre hospodársku súťaž prevzal funkcie po Odvolacom súde komisie pre hospodársku súťaž, založenom na základe zákona „Competition Act 1998“. CAT je nezávislý súd, ktorý rozhoduje v prípade odvolaní proti rozhodnutiam prijatých CC alebo OFT a takisto v prípadoch aplikácie EC súťažného práva presadzovaného OFT. Taktiež môže rozhodovať v prípadoch vymáhania náhrady škôd (umožňujú to ustanovenia zákona „Enterprise Act 2002“), ak boli spôsobené škody neoprávnených rozhodnutím prijatým

OFT alebo iným patričným úradom. CAT nemá žiadne právomoci vo vzťahu vyšetrovaniu kartelov. Je vlastne expertným a špecializovaným súdom, špecificky vytvoreným parlamentom za účelom prijímania rozsudkov v oblasti, v ktorej sudcovia inak nie sú expertmi.

Ustanovenia týkajúce sa CAT a „Competition Service“, ktorý ho podporuje, sú dané zákonom „Enterprise Act 2002“. CAT vznikol na základe sekcie 12, „Schedule 2“ tohto zákona a bol vytvorený ku dňu 1. apríla 2003. Na čele tribunálu stojí prezident. CAT pozostáva z dvoch členských skupín: panelu predsedov a panelu štandardných členov. Prezidentom sa môže stať len právnik s kvalifikovanou minimálne desaťročnou odbornou praxou získanou v Spojenom kráľovstve. Je menovaný Lordom kancelárom a musí sa javiť ako kandidát s vhodnými skúsenosťami a vedomosťami súťažného práva a praxe.

Lord kancelár vymenováva členov panelu predsedov. Pre kandidátov platia rovnaké podmienky ako pre prezidenta okrem minimálnej dĺžky praxe, ktorá musí byť najmenej sedemročná. Funkčné obdobie predsedov je maximálne osem rokov. Taktiež zástupcovia panelu štandardných členov sú menovaní do funkcie na maximálne osem rokov, a to ministrom. V súčasnosti má tento panel 19 členov so vzdelaním v oblasti práva, ekonómie, účtovníctva a obchodu.

Tajomník je zodpovedný za každodenné fungovanie CAT a riadenie pridelovania a organizovania prípadov. Podobne ako štandardní členovia je menovaný ministrom.

Za účelom pojednávania v jednotlivých kauzách, CAT pozostáva z troch osôb: predsedu (ktorý musí byť buď prezident, alebo člen panelu predsedov) a dvoch ďalších členov určených prezidentom, ktorí môžu byť z akéhokoľvek panelu.

4.3.3.4 Ministerstvo hospodárstva

Jedným z najvýznamnejších aspektov reformy súťažného práva v Spojenom kráľovstve bola výrazná redukcia úlohy ministerstva hospodárstva, ktoré malo v minulosti výraznú a dôležitú úlohu pri aplikácii súťažného režimu. Nasledujúce zmeny v systéme na základe zákona „Enterprise Act 2002“ bola rola ministerstva výrazne limitovaná, a to len na špeciálne intervencie pri fúziách a vyšetrovaní trhov na základe verejného záujmu. Tieto prípady sú prísne definované v súťažnej legislatíve.

5 Záver

V trhovej ekonomike je konkurenčný tlak jedným zo základných mechanizmov efektívnej alokácie zdrojov a maximalizácie prospechu spotrebiteľov. Ak na trhoch pôsobí tlak konkurencie, podnikatelia sú nútení zlepšovať efektívnosť, znižovať ceny, zlepšovať kvalitu a inovovať svoje produkty. Konkurenčná politika je zároveň nástrojom na vytvorenie atraktívneho prostredia pre investície a pre rast pracovných miest, preto pôsobí na zabezpečenie dlhodobu udržateľného rastu a konkurencieschopnosti ekonomiky. Preto je dôležité hospodársku súťaž chrániť a rozvíjať tak konkurenčné podmienky na trhoch.

EÚ presadzuje spoločnú konkurenčnú politiku vo všetkých členských krajinách. Základné ustanovenia o ochrane súťaže sú v článkoch 81, resp. 61 (Dohody obmedzujúce súťaž) a 82, resp. 62 (Zneužitie dominantného postavenia) Zmluvy o Európskej únii zo 7. februára 1992. Hlavným nositeľom súťažnej politiky EÚ je Európska Komisia, ktorá funguje ako národný súťažný úrad a v sebe zlučuje ako vyšetrovaciu tak i rozhodovaciu právomoc. Rozhodovacia právomoc je vo všeobecnej rovine upravená článkom 83 Zmluvy a predovšetkým na jeho základe vydaným Nariadením Rady č.1/2003. Európska komisia má široké právomoci aby zaistila, že podniky a vlády budú dodržiavať pravidlá Európskej únie v oblasti obchodu s tovarom a službami.

Národné konkurenčné politiky môžu byť realizované, ale iba v rozsahu, kedy sa dotýkajú len domáceho trhu, bez zjavného dopadu na aktuálny či potenciálny vnútorný obchod EÚ. Vlády však môžu zasiahnuť v prípade, ak trhy spotrebiteľom alebo podnikom škodia alebo v prípade podpory inovácií.

Ochrana hospodárskej súťaže dotýka podnikateľských subjektov v dvoch základných oblastiach. V oblasti protisúťažného správania sa podnikov a v oblasti štátnej intervencie, ktorá môže deformovať súťaž predovšetkým prostredníctvom poskytovania štátnej pomoci. Ochranu hospodárskej súťaže v podmienkach Slovenskej republiky zabezpečuje v súčasnosti zákon č. 136/2001 Z. z. o ochrane hospodárskej súťaže, v znení neskorších predpisov. Zákon zabezpečil úplnú harmonizáciu slovenskej legislatívy s *acquis communitaire* v oblasti ochrany hospodárskej súťaže, ktorý reaguje na zmeny v súvislosti s modernizáciou antitrustu prostredníctvom Nariadenia Rady ES č. 1/2003 o vykonávaní pravidiel hospodárskej súťaže. Zákon chráni hospodársku súťaž na trhu tovarov pred jej obmedzovaním a vytvára podmienky na jej ďalší rozvoj s cieľom podporiť hospodársky rozvoj v prospech spotrebiteľov.

Právomoc v oblasti ochrany a podpory hospodárskej súťaže na Slovensku je zverená Protimonopolnému úradu SR. Úrad vstupuje do trhových vzťahov s cieľom

predchádzať vzniku neprijateľných štruktúr na trhu prostredníctvom kontroly koncentrácií, ako aj s cieľom naprávať, resp. odstraňovať prípadné deformácie v oblasti hospodárskej súťaže, vznikajúce najmä formou dohôd obmedzujúcich súťaž, zneužívajúcimi praktikami podnikateľov v dominantnom postavení a neprimeranými zásahmi orgánov štátnej správy a orgánov územnej samosprávy.

Hospodárska súťaž v Spojenom kráľovstve Veľkej Británie a Severného Írska je upravená dvoma kľúčovými zákonmi, „Competition Act 1998“ a „Enterprise Act 2002“. Tieto právne normy upravujú pravidlá súťaže vo väčšine ekonomických sektorov vrátane samosprávy a orgánov štátnej správy. Tak ako slovenská právna úprava hospodárskej súťaže i právna úprava Spojeného kráľovstva je plne harmonizovaná so spoločnou konkurenčnou politikou EÚ. Na rozdiel od SR, existujú v Spojenom kráľovstve dve navzájom spolupracujúce inštitúcie chrániace a podporujúce súťaž. Prvou inštitúciou je Office of Fair Trading, právnická osoba, pod kontrolou štátu, ktorej úloha spočíva v získavaní a zhromažďovaní informácií, ich poskytovanie verejnosti a ministerstvám a poradenstve orgánom štátnej správy a samosprávy. Ďalej dbá o uplatňovanie článkov 81 a 82 zmluvy, preskúmavanie koncentrácií a asistovanie Európskej Komisii v prípade potreby.

Competition Commission je druhou z nezávislých verejných inštitúcií. Taktiež funguje pod základnou súťažnou legislatívou. Vyšetruje a uplatňuje zákonné postupy pri koncentráciách a vyšetruje podnety na prešetrenie relevantných trhov, ktoré dostáva od OFT. Taktiež vyšetruje podnety, ktoré môžu podať odvetvové regulačné orgány.

V dôsledku aproximácie súťažného práva spoločnej konkurenčnej politiky, sa právny rámec ochrany hospodárskej súťaže v jednotlivých krajinách EÚ výrazne nelíši. Prináša to jednoznačný pozitívny efekt v podobe sprehľadnenia a zjednotenia orientácie sa podnikov v súťažných pravidlách a to nielen na domácich trhoch ale predovšetkým na spoločnom trhu EÚ. Zároveň sa tým eliminuje tendencia jednotlivých národných konkurenčných politík nebrať do úvahy dopad národných opatrení (alebo národnej nečinnosti) na ostatné členské štáty.

Výzvou do budúcnosti je presadenie ďalších protisúťažných pravidiel a hlavne implementácia týchto pravidiel v praxi. Možným riešením by mohlo byť zvyšovanie pokút. Spolu s touto hrozbou pre podnikateľov je však potrebné podporiť informovanosť podnikov a verejnosti v tejto oblasti, hlavne prostredníctvom účinnej propagácie. Vhodným prostriedkom sa javí aj začlenenie problematiky hospodárskej súťaže do učebných osnov ekonomických škôl.

6 Použitá literatúra

- ARMENTANO, D.T.** 2000. *Proč odstranit protimonopolní zákonodárství*. 1. vyd. Praha: Liberální institut, 2000. 136 s. ISBN 80-86389-04-9.
- BAŤO, R.** 2006. *Prečo zrušiť protimonopolné zákony*. In *Trend*, roč. 2006, č.44.
- BIELIK, P.**1998. *Agrárna ekonomika*. 2. vyd. Nitra: SPU, 1998. 247 s. ISBN 80-7137-480-6.
- DĚDIČ, J., ŠVARC, Z. a kol.**1994. *Učebnice práva pro ekonomy*. 1. vyd. Praha: Prospektrum, 1994. 912 s. ISBN 80-85431-95-5.
- EURÓPSKA KOMISIA.** 2005. *Politika hospodárskej súťaže a spotrebiteľ*. Luxemburg: Úrad pre vydávanie úradných publikácií ES, 2005. 27 s. ISBN 92-894-6588-3.
- FRIEDMAN, M.** 1993. *Kapitalismus a svoboda*. 1. vyd. Praha: Liberální institut, 1993. 184 s. ISBN 80-85787-33-4.
- FURSE, M.** 2006. *Competition Law of the EC and UK*. 5th edition. Oxford University Press, 2006. 467 s. ISBN 0-19-928844-5.
- GALBRAITH, J. K.** 1983. *The Anatomy Of Power*. 1st ed. Boston: Houghton Mifflin Company, 1983. 206 s. ISBN 0-395-34400-X.
- HAYEK, F.A. von.** 1994. *Právo, zákonodárství a svoboda - nový výklad liberálních principů spravedlnosti a politické ekonomie*. 1. vyd. Praha: Academia, 1994. 416 s. ISBN 80-200-0241-3.
- HINDLS, R., HOLMAN, R., HRONOVÁ, S. a kol.** 2003. *Ekonomický slovník*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2003. 485 s. ISBN 80-7179-819-3.
- HOLMAN, R. a kol.** 1999. *Dějiny ekonomického myšlení*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 1999. 542 s. ISBN 80-7179-238-1.
- HOLMAN, R.** 2001. *Ekonomie*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2001. 714 s. ISBN 80-7179-387-6.
- HYŽOVÁ, J.** 2004. *Hospodárska súťaž*. In *Národná obroda*, roč.2004, č.1.3.2004.
- JEŽEK, T.** 2001. *Zásady liberálního řádu*. 1. vyd. Praha: Academia, 2001. 240 s., ISBN 80-200-0852-7.
- KANTOR, J.** 2007. *Správanie sa firiem v podmienkach dokonale konkurenčného prostredia*. In *Acta Montanistica Slovaca* [online], Ročník 12 (2007), číslo 3. str.186-193. ISSN 1335-1788.

- KASAN, J.** 1994. *Cenová politika a politika hospodářské soutěže*. 1. vyd. Praha: VŠE, 1994. 166 s. ISBN 80-7079-245-0.
- KIRZNER, I.** 1998. *Jak fungují trhy*. 1. vyd. Praha: Liberální institut, 1998. 94 s. ISBN 80-902270-5-8.
- KRETTNER, A., ŠIMO, D., VICEN, M.** 2000. *Marketing*. Nitra: VES SPU, 2000. 117 s. ISBN 80-7137-712-0.
- LANE, R.** 2000. *EC Competition Law*. London: Pearson Education Limited 2000, 2000. ISBN 0- 582-28976-9.
- LAPŠANSKÝ, L.** 2007. *Hospodárska súťaž a štátna pomoc*. [online] stiahnuté 05.01.2007. http://kbdesign.sk/cia/eu_pravo_na_slovensku/original/15%20Hosp.sutaz_PJK.htm.
- MADLEŇÁKOVÁ, L.** 2007. *Zásahy štátu v oblasti politiky hospodárskej súťaže*. In *Pošta, Telekomunikácie a Elektronický obchod*. [online časopis] roč. 2007, č. I/2007, 22 s., ISSN 1336-8281.
- MISES, L. von.** 1998. *Liberalismus*. 1. vyd. Praha: Liberální institut, 1998. 192 s. ISBN 80-86119-08-4.
- PROTIMONOPOLNÝ ÚRAD SR.** *Výročná správa za rok 1993-2007*, Bratislava.
- SAMUELSON, P.A., NORDHAUS, W.D.** 1995. *Ekonomie*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1995. 1012 s. ISBN 80-205-0494-X.
- SERENČEŠ R., HOLÚBEK I.** 2005. *Vybrané kapitoly zo základov ekonómie*. 1. vyd. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa, 2005. 124 s. ISBN 80-8050-921-2.
- SHUGHART II., WILLIAM F.** 1997. *Organization of Industry*. 2nd edition. Houston, Texas: Dane Publications, 1997. 47 s. ISBN 0-175-65982-9.
- SIMON Lord.** 1997. Hansard (HL) 30 October 1997, col. 1145.
- SOJKA, M. a kol.** 2000. *Dějiny ekonomických teorií*, 1. vyd. Praha: UK 2000. 300 s. ISBN 80-7184-991-X.
- SQUIRE, SANDERS.** 2003. *Pravidlá EU o ochrane hospodárskej súťaže (Slovenská Republika)*. In *EU Accession Series*. [online] č. 2, November 2003. Dostupné na internete http://www.ssd.com/files/tbl_s29Publications%5CFileUpload5689%5C8871%5CEU%20Accession%20Series%20Competition%20Law%20_Slovakia_.slo_v2.pdf.
- SYNEK, M. a kol.** 1999. *Podniková ekonomika*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 1999. 456 s. ISBN 80-7179-228-4.
- ŠTEFUNKO, M.** 2005. *Ekonómia slobody*. Bratislava: Kalligram, 2005. 200 s. ISBN 8071497878.

TOKÁROVÁ, M. 2001. *Politika hospodárskej súťaže*. In: *Hospodárska politika*. Bratislava: SPRINT, 2001. 205 s. ISBN 80-88848-67-9.

URAMOVÁ, M. a kol. 2003. *Hospodárska politika*. 1.vyd. Banská Bystrica, 2003. 215 s. ISBN 80-8055-780-2.

VARIAN, H.R. 1995. *Mikroekonomie*. Praha : Victoria Publishing, 1995. 643 s. ISBN 80-85865-25-4.

VICKERS J., HAY D. 1987. *The Economics of Market Dominance*. Oxford: Blackwell, 1987. ISBN 0-427-87258-9.

VINCÚR, P. a kol. 2005. *Teória a prax hospodárskej politiky*. Bratislava: Sprint, 2005. 436 s. ISBN 80-89085-34-2.

ZEMPLINEROVÁ, A. 2003. *Antimonopolní politika*. [online - materiály ke kursu] 2003. 2 s.. stiahnuté 05.02.2008. dostupné na internete http://nb.vse.cz/~svobodam/Archiv_textu/Ochrana_hospodarske_souteze/kurs_brezen_03.pdf .

ZEMPLINEROVÁ, A. 1991. *Současné směry antimonopolní politiky*. In *Politická ekonomie*. roč.1991, č. 11/12. 941 s. ISSN 0032-3233.

ZENTKOVÁ, I.1999. *Trhové štruktúry*. In: Árendáš, M. a kol.: *Základy ekonómie*. 1.vyd. Nitra: SPU, 1999. 400 s. ISBN 80-967842-7-7.

Zákon č. 513/1991 Z. z. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov

Zákon č. 136/2001 Z. z. o ochrane hospodárskej súťaže v znení neskorších predpisov

Competition Act 1998

Enterprise Act 2003

www.antimon.gov.sk

www.businessinfo.cz

www.catribunal.org.uk

www.competition-commission.org.uk

http://ec.europa.eu/comm/competition/index_en.html

http://ec.europa.eu/dgs/competition/index_en.htm

www.oft.gov.uk

7 Príloha

Tabuľka1: Počet posudzovaných prípadov PMU obmedzenia hospodárskej súťaže v SR za jednotlivé roky uzavretých rozhodnutí

Forma obmedzenia hosp. súťaže	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	Spolu
Zneužitie dominantného postavenia	30	32	77	65	27	58	41	35	26	37	55	24	76	12	6	601
Koncentrácie	10	6	25	40	68	97	103	134	87	135	147	103	65	54	73	1147
Dohody obmedzujúce súťaž	12	17	39	22	18	217	131	29	39	40	120	24	15	20	6	749
Štátna pomoc	39	54	37	27	16	34	11	18	1	13	19	3	1	3	3	279
Spolu	91	109	178	154	129	406	286	216	153	225	341	154	157	89	88	2776

Zdroj: Výročné správy Protimonopolného úradu 1993-2007